

РІДКІСНІ ТА ЦІННІ ВИДАННЯ

Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ПОЧАТКИ.....	4
ІСТОРИЯ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО.....	6
Матеріали з історії КПІ ім. Ігоря Сікорського.....	7
Праці викладачів КПІ ім. Ігоря Сікорського.....	10
Приватні бібліотеки.....	13

ІСТОРИЯ НАУКИ Й ТЕХНІКИ.....	25
Стародруки.....	26
Літографії.....	29
Періодичні видання.....	31
Навчальні видання.....	33
Прижиттєві видання.....	35
ПРОВЕНІЄНЦІ.....	38
Екслібриси та суперекслібриси.....	39
Власницькі написи або автографи.....	40
Печатки.....	41
Дарчі написи та інскрипти.....	43
Замітки на полях або маргіналії.....	45

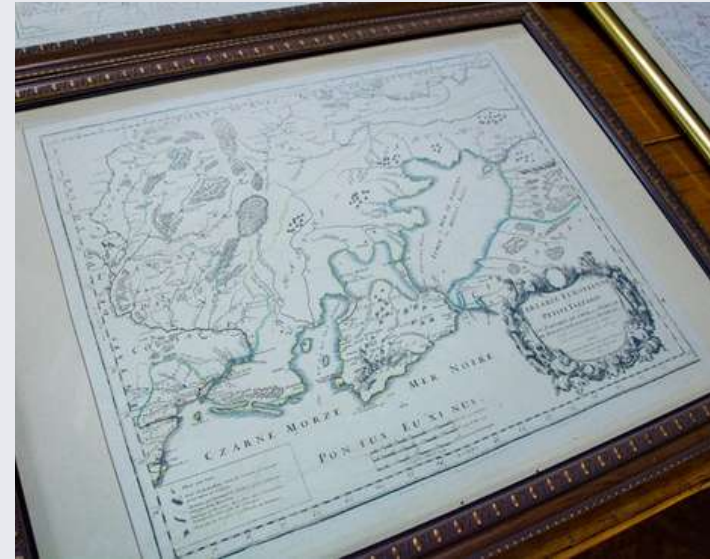

ВСТУП

Родова функція бібліотек, що була первинною від початку їх створення, — меморіальна. За своєю суттю бібліотеки, збираючи та зберігаючи книжки для нащадків, творять пам'ять людства. Напевно, кожна бібліотека має такі книжки, які народилися кілька століть тому й уже передалися через покоління; має ті, які, незалежно від дати народження, несуть на своїх сторінках знаки попередніх власників або читачів; має й такі, що вбирають в себе та віддзеркалюють дух сучасності в особливих її проявах.

На жаль, сьогодні всі ці книжкові скарби українських бібліотек, музеїв, архівів — під загрозою. Під загрозою бути викраденими російськими окупантами чи знищеними через російську агресію. І не так важливо, чи то буде затоплення бібліотеки внаслідок підриву дамби, чи то буде руйнування або пожежа внаслідок ракетних ударів. Важливо забезпечити культурне й національне надбання та зберегти його для наступних поколінь. Бо хто не знає свого коріння, той не має майбутнього.

Оксана Бруй
Директорка Бібліотеки КПІ

Цим виданням ми хочемо висловити подяку всім поколінням бібліотекарів, які десятиліттями збирали та зберігали унікальні книжкові видання, пам'ятки науково-технічної літератури, що становлять найціннішу частину бібліотечного фонду і є науковим та історичним надбанням України.

Усі документи, що сьогодні вважаються рідкісними та цінними, багато років успішно допомагали в навчанні й науковій роботі студентам і викладачам КПІ ім. Ігоря Сікорського. Настав час розповісти про них університетській спільноті та всім, хто цікавиться історією Київської політехніки.

ПОЧАТКИ

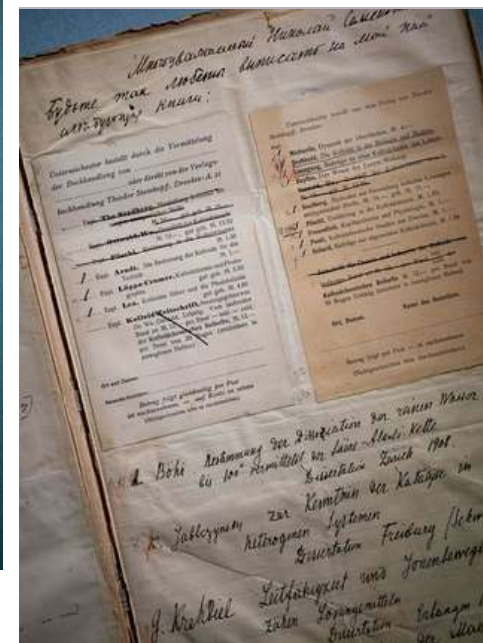
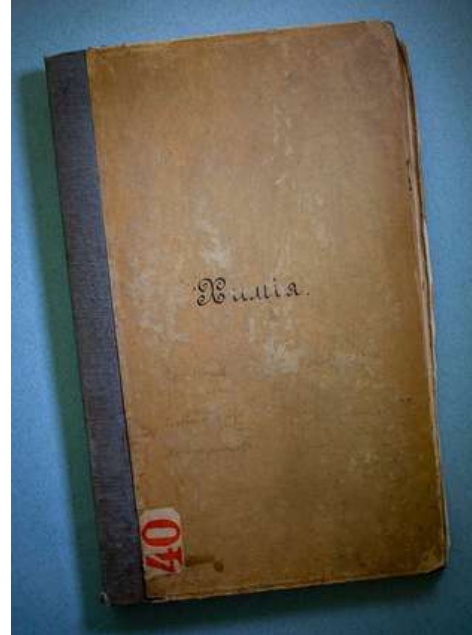
Історія Бібліотеки КПІ розпочинається в 1898 році, одночасно з відкриттям Київського політехнічного інституту. Новий навчальний заклад, який складався з чотирьох відділень — механічного, інженерного, сільськогосподарського та хімічного, мав потужний професорсько-викладацький склад, сучасне обладнання лабораторій, механічні майстерні та модельні кабінети, що забезпечувало якісне навчання майбутніх інженерів.

Спершу бібліотека розмістилася в приміщенні площею лише 31,5 кв. м: вона зростала та розвивалася разом із Київською політехнікою, ставши невід'ємною частиною найбільшого технічного вищого навчального закладу України.

Першим бібліотекарем став **Микола Федотович Біляшівський** (1867–1926) — археолог, етнограф, один із засновників Української академії наук. Попри короткий термін роботи в Київській політехніці — три роки — Біляшівському вдалося багато зробити: організувати роботу бібліотеки, налагодити відносини з книжковими видавництвами, заснувати журнальний відділ.

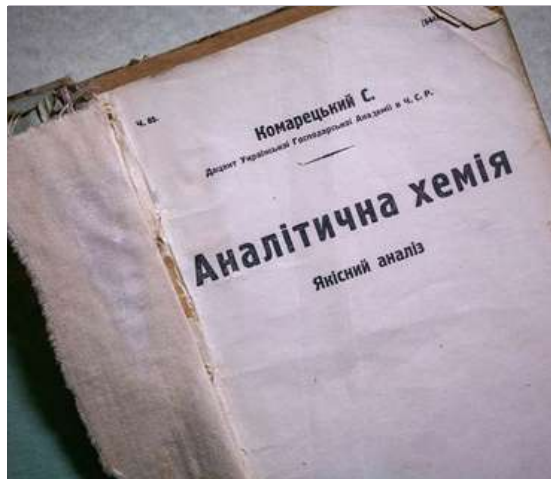
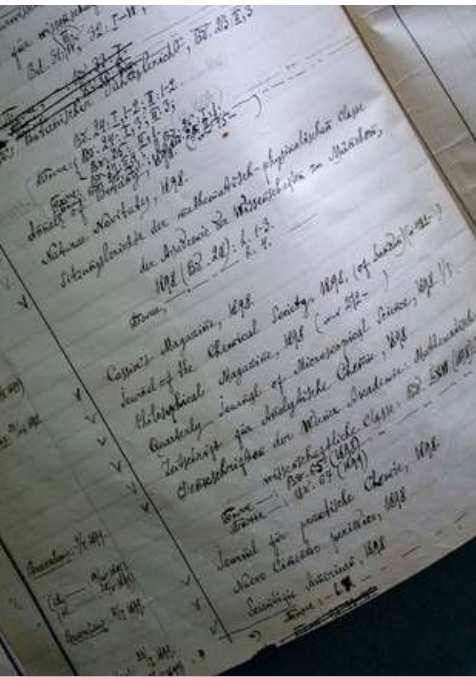
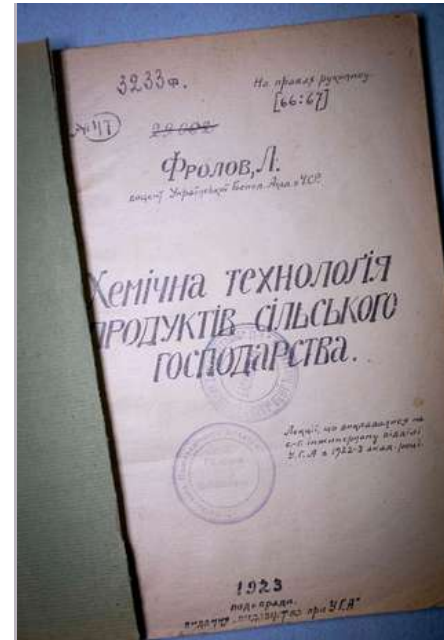
Микола Федотович власноруч заповнював сторінки першої інвентарної книги періодичних видань.

Із самого початку існування Київської політехніки бібліотека цілеспрямовано поповнювала свої фонди профільною літературою. Видання закуповувалися відповідно до навчальних програм та на замовлення викладачів, які могли внести бажані книжки до спеціальної Книги дезидератів. Навчальні програми та завдання для практичних занять представлені в щорічних звітах про діяльність інституту, добірка яких за 1899–1917 роки зберігається в бібліотеці. Також у нашому фонді представлено Книгу дезидератів Хімічного відділення КПІ, в якій зібрані списки замовлень від професорів: написані від руки безпосередньо в книзі, вклеєні на окремих папірцях, зокрема бланках кафедр та лабораторії. Цінними є автографи легендарних учених Київської політехніки. Завдяки цим пам'яткам можна прослідкувати, як формувалися фонди літератури з хімії та хімічної технології.

Звісно, важливим джерелом поповнення бібліотечних фондів були подарунки. Книжки дарували державні та громадські організації, політичні й громадські діячі, науковці, інженери й просто приватні особи. Цілі колекції бібліотека отримувала в дар від викладачів та студентів. Деякі з цих колекцій передавали до інституту після смерті власників, як-от Бібліотеку Михайла Івановича Коновалова — другого директора КПІ.

Із 1920-х років Київський політехнічний інститут підтримував тісні контакти з багатьма профільними технічними видавництвами. Тоді до бібліотеки почали надходити перші українськомовні технічні видання. Багато таких виходило друком у самому КПІ (чи в Київському індустріальному інституті — у 1934–1944 роках навчальний заклад мав таку назву). Також значну частину видань передавали з інших бібліотек або дарували.

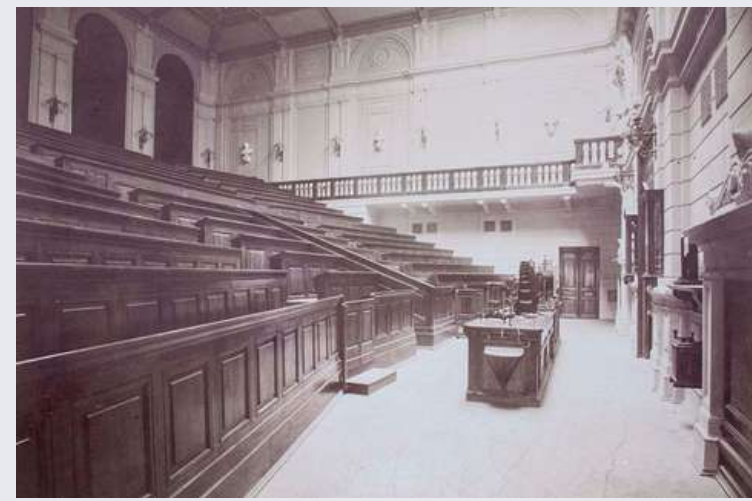

У 1920–30-х роках до бібліотеки потрапило багато унікальних науково-технічних видань, художньої літератури, фахової періодики. Із них приблизно 80 видань — роботи професорів і викладачів університету, написані українською мовою.

У фонді бібліотеки збереглося декілька видань, надрукованих на території Чехословаччини, в місті Подєбради — тут протягом 1922–1935 років функціонувала Українська господарча академія, заснована українськими емігрантами. Це навчальні посібники «Хімічна технологія продуктів сільського господарства» Л. Фролова (1923), «Аналітична хімія: якісний аналіз» С. Комарецького (1924) та «Міцність металів: курс високих технічних шкіл» С. Риндика (1924).

ІСТОРІЯ
КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО

МАТЕРІАЛИ З ІСТОРІЇ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО

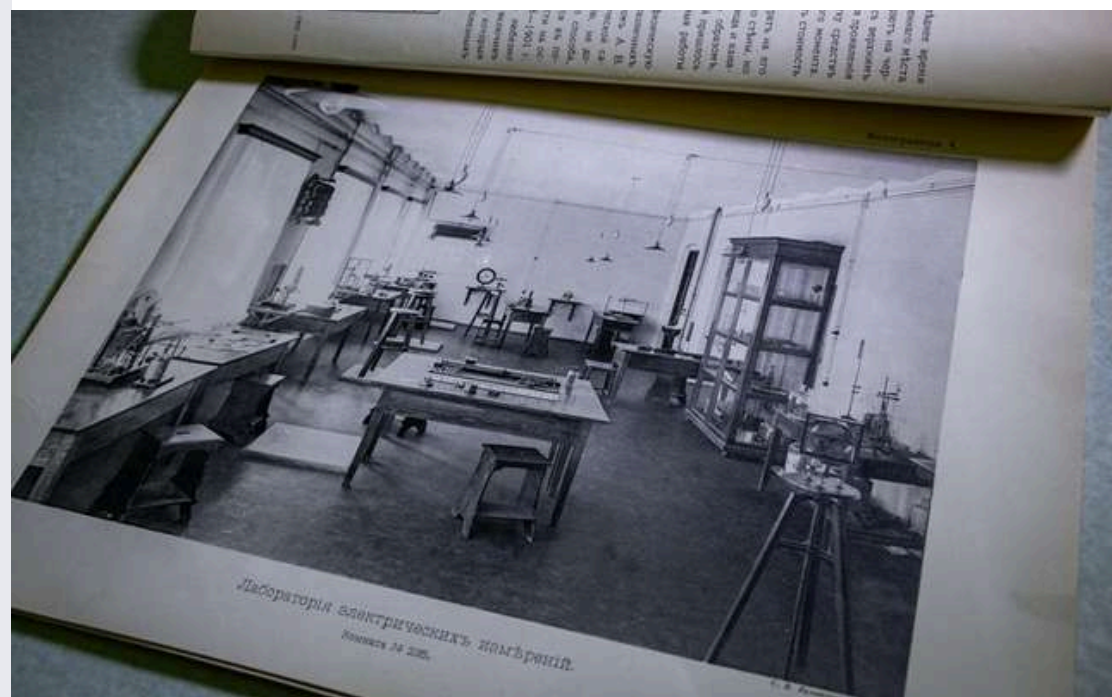
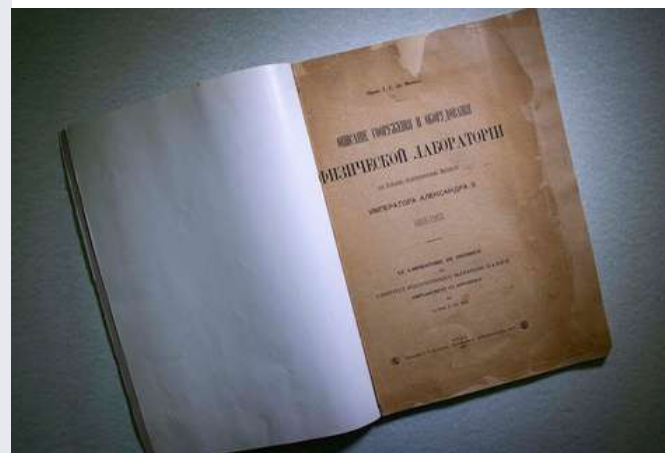
Зібрання історичних матеріалів та фотодокументів, нарисів і досліджень про окремі факультети й кафедри, спогадів, біографій та мемуарів видатних учених, причетних до КПІ.

Хронологічні межі колекції — від 1898 року й донині. Усі видання свідчать про організацію, становлення, розвиток та понад сторічну діяльність університету. Окрім історичного матеріалу, на сторінках цих видань представлені численні фотографії — 125-річної давнини та сучасні. Мова видань — українська, російська.

Де-Метц Г. Г. Описание сооружения и оборудования физической лаборатории при Киевском Политехническом Институте Императора Александра II. 1898–1903 = Le laboratoire de physique de L'institut Polytechnique Alexandre II à Kiew. Aménagement et appareils. — Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. — 35 с.: ил., табл., фотограф.

Унікальне джерело для дослідження історії навчального закладу й одна з прижиттєвих робіт Георгія Де-Метца. У книзі автор дає детальний опис однієї з найсучасніших на той час лабораторій КПІ. Праця містить фотографії, креслення конструкцій та малюнки.

Георгій Георгійович Де-Метц (1861–1947) — український фізик, організатор вищої освіти, професор, ректор КПІ.

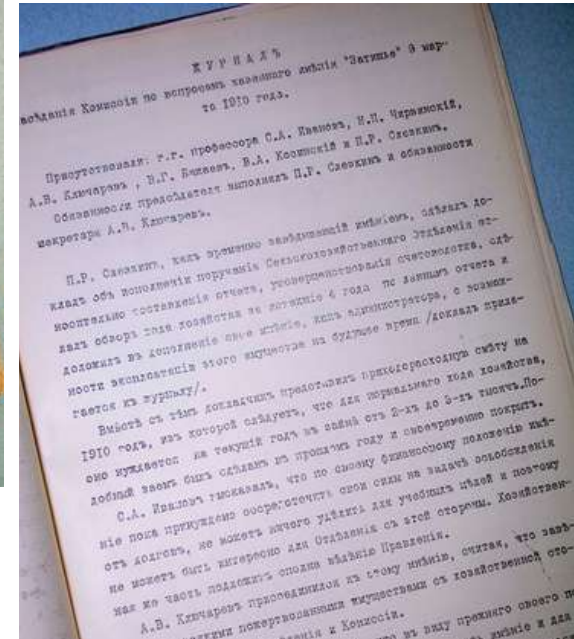
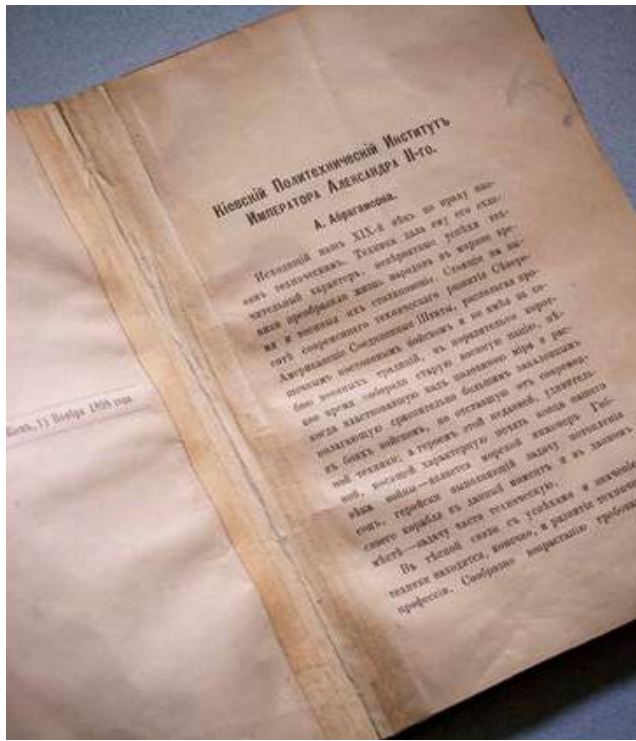

Абрагамсон А. А. Киевский Политехнический Институт Императора Александра II-го: краткий очерк его возникновения инженера А. Абрагамсона: [отдельный оттиск]. — Киев : Лито-типограф. Товарищ. И. Н. Кушнерев и Ко, в Москве, 1898. — 54 с.

Важливий історичний документ, що висвітлює послідовність подій, які передували відкриттю навчального закладу.

Артур Адольфович Абрагамсон (1854–1924) — київський інженер, архітектор, громадський діяч.

Киевский Политехнический институт Императора Александра II. Материалы к истории казенного имени «Затишье» Киевского Политехнического института Императора Александра II. — [Киев : б.и., 1910–1911?]. — 53 л.

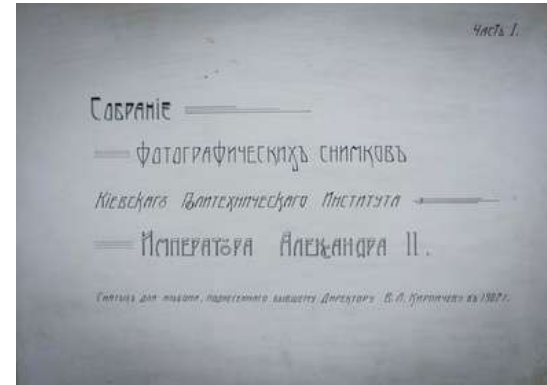
Цікавий історичний документ, що містить інформацію про садибу «Затишшя», яка належала Сільськогосподарському відділенню інституту й де всі роботи виконували студенти.

Собрание фотографических снимков Киевского Политехнического Института Императора Александра II: снятых для альбома, поднесенного бывшему Директору В. Л. Кирпичеву в 1902 г. — [Киев : КПИ, 1902]. — 52 л. фото.

Видання містить унікальні візуальні документи, що зафіксували перші роки створення й діяльності закладу.

Збірку підготовлено спеціально для першого ректора Віктора Львовича Кирпичова.

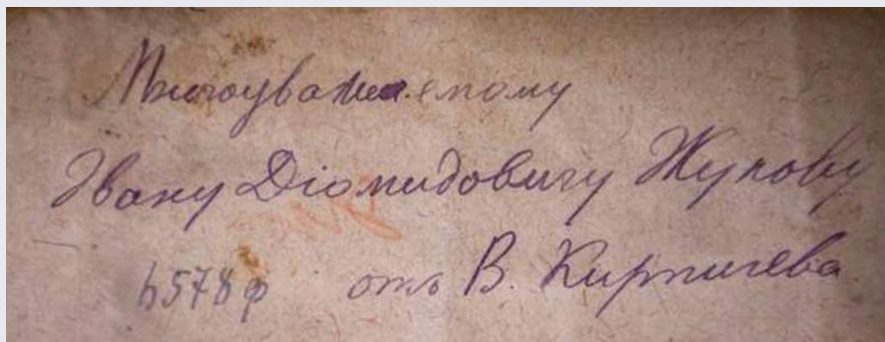

ПРАЦІ ВИКЛАДАЧІВ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО

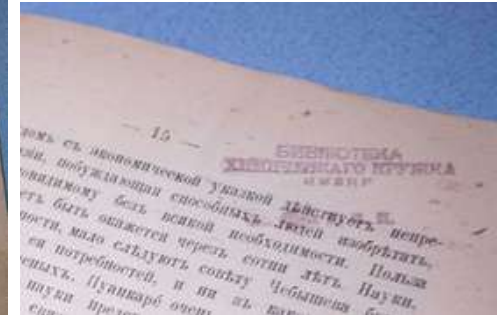
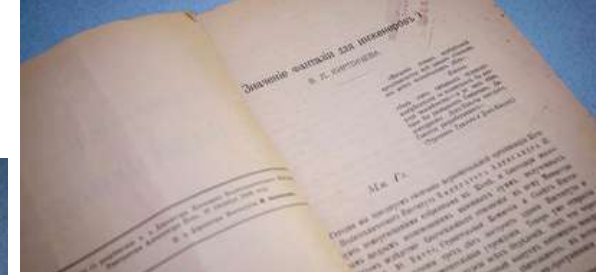
Колекція охоплює праці викладачів університету 1869–2020 років видання: монографії, збірники, навчальні посібники, курси лекцій, підручники, методичні рекомендації тощо. Чимало унікальних видань перших двох десятиліть видані коштом професорів та студентів університету. На книжкових сторінках збереглися автографи авторів, дарчі написи, рукописні позначки в тексті, печатки, які дають змогу простежити історію життя того чи іншого видання.

Зібрання нині налічує майже 4 000 документів, серед яких є унікальні прижиттєві видання легендарних професорів університету й видатних учених, зокрема Віктора Львовича Кирпичова, Євгена Оскаровича Патона, Льва Володимировича Писаржевського...

Мови видань: українська, англійська, німецька, французька, польська, російська тощо.

Многоуважаемому
Ивану Димитрову Жукову
6578 ф отъ В. Кирпичева

Кирпичев В. Л. Значение фантазии для инженеров: оттиск из Известий Киевского политехнического института Императора Александра II. — Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1903. — 21 с.

Невелика за обсягом стаття, в якій автор порушує питання важливості технічної освіти, її ролі в подальшій професійній діяльності інженера будь-якої спеціальності.

Віктор Львович Кирпичов (1845–1913) — видатний учений-механік, організатор вищої технічної освіти, перший директор КПІ.

Патон Е. О. Вес железных мостов для железной, обыкновенной и пешеходной дорог с фермами балочно-разрезной, консольной и арочной системы: конструктивные коэффициенты для расчета веса ферм и балок проезжей части: 27 таблиц с данными о 550 мостах. — Киев : Типография С. В. Кульженко, 1905. — 59 с.

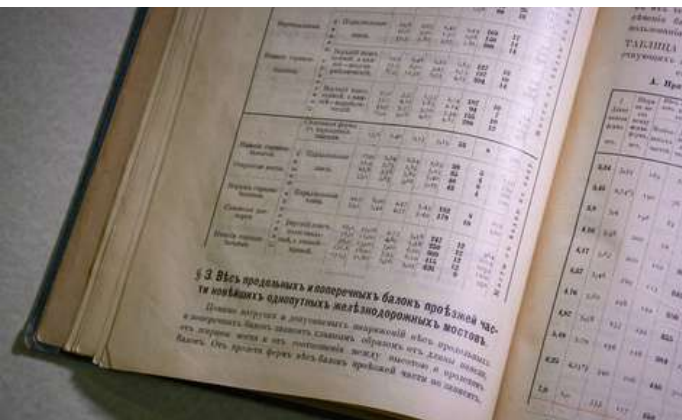
Патон Е. О. Восстановление разрушенных мостов: с атласом из 81-го листа чертежей и с 183 фигурами в конце текста. — Киев : Издание студенческого кооператива при КПИ, [1918]. — 165 с.

Представлені видання є навчальними посібниками з мостобудівництва, які, окрім важливої наукової інформації, містять детальні креслення й малюнки.

Євген Оскарівич Патон (1870–1953) — всесвітньовідомий вітчизняний учений-інженер у галузі мостобудування, будівельної механіки та електрозварювання. Професор КПИ, фундатор наукової школи мостобудування, організатор та керівник Інституту електрозварювання АН УРСР. Учений відомий своїми науковими розробками в галузі мостобудування. Його підручники з цієї дисципліни стали класичними, ними користувалося не одне покоління інженерів.

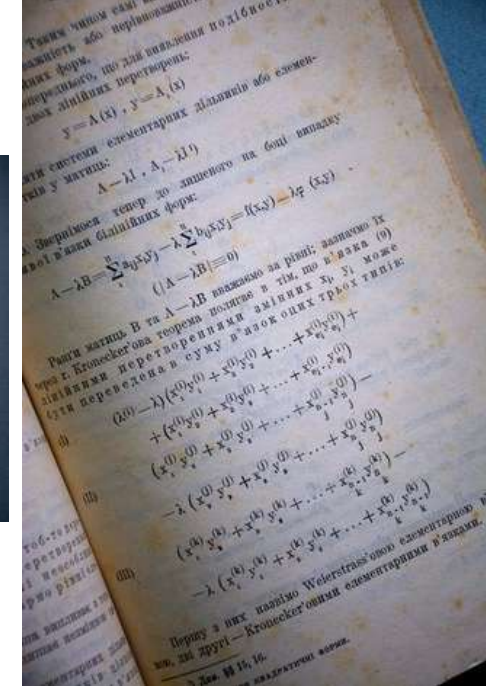
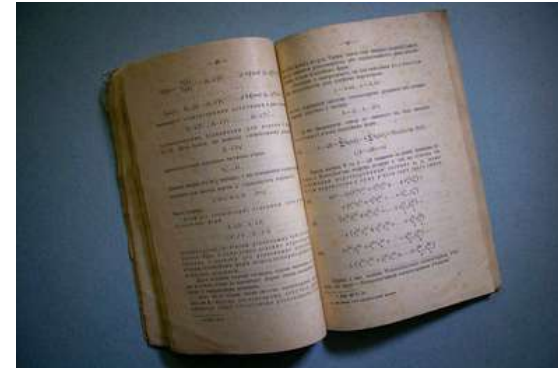
Особливої актуальності наукові доробки вченого набули після Першої світової війни, коли настав час відновлювати зруйновані мости по всій країні.

Писаржевський Л. В. Вступ до хімії: на основі структури атома та електронно-йонної структури молекул: підручник для хімічн. і біологічн. ф-тів та відділів вузів / Л. Писаржевський; пер. О. Синявський. — Харків; Дніпропетровськ : Держ. вид-во України, 1930. — 126 с.

Навчальний посібник для вищої школи, в якому вперше викладено весь матеріал хімії з погляду електронної теорії будови атомів та молекул.

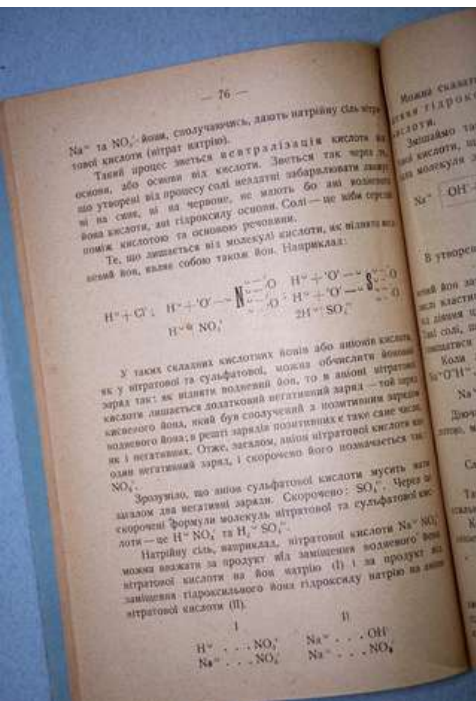
Лев Володимирович Писаржевський (1874–1938) — легендарний учений у галузі фізичної хімії, професор КПІ (1908–1911), фундатор Інституту фізичної хімії Української академії наук.

Кравчук М. П. Про квадратні форми та лінійні перетворення. — Київ : Українська Академія Наук, 1924. — 92 с.

Книга являє собою текст докторської дисертації, яку Михайло Кравчук захистив 14 грудня 1924 року. Найстаріша робота в колекції українськомовних видань.

Михайло Пилипович Кравчук (1892–1942) — легенда української науки, видатний математик. Викладав у КПІ вищу математику з 1921 року, протягом 1934–1938 років очолював кафедру вищої математики. Серед його учнів — видатні авіаконструктори, учені та інженери, зокрема Сергій Корольов (1907–1966) — перший головний конструктор ракетно-космічних систем, Архип Лялька (1908–1984) — академік, конструктор авіаційних двигунів.

ПРИВАТНІ БІБЛІОТЕКИ

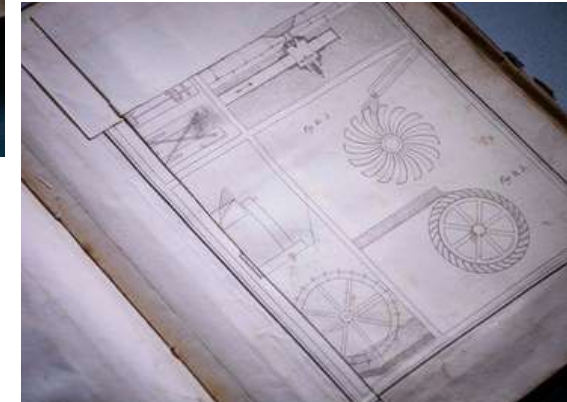
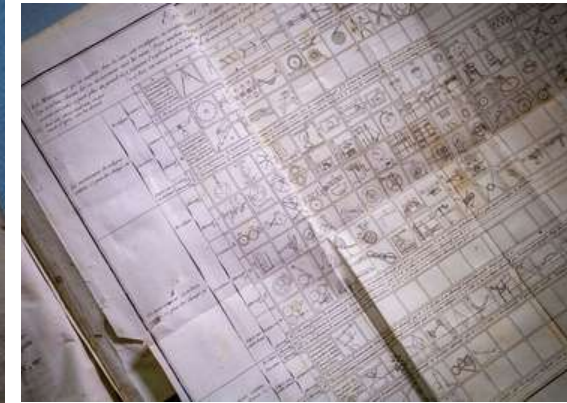
Бібліотека Віктора Кирпичова (1845–1913) — колекція професора, видатного вченого-механіка, організатора вищої технічної освіти, засновника й першого директора КПІ.

Відомо, що професор передав у дар бібліотеці понад 300 видань — про це свідчить іменна металева пластина, що збереглася в бібліотеці, із зазначенням інвентарних номерів подарованих першим директором видань. Нині у фонді знайдено чотири видання: одне з власницьким написом і три з дарчими написами. Пошуки інших видань ще тривають.

Lanz José Maria de Essai sur la composition des machines / Par M. M. Lanz et Bétancourt. — Paris : Bachelier. Libraire. Quai des augustins, 1819. — 184 s., 13 ill.

Наукова праця, в якій доведено, що будь-яка, навіть найскладніша машина складається з механізмів, що приводяться до руху невеликою кількістю складових елементів. Видання було високо оцінено в наукових колах Європи. Книга має 13 додатків-креслень різних механізмів, класифікаційну таблицю елементарних машин. Її палітурка виготовлена з мармурового паперу, корінець не зберігся. На першій сторінці є печатка та власницький напис В. Л. Кирпичова 1884 року. Франкомовне видання.

Хосе Марія де Ланц (1764–1839) — іспанський учений, математик, механік.

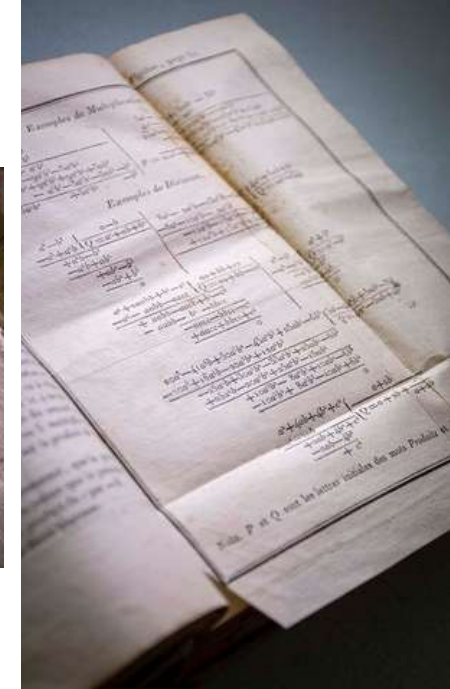
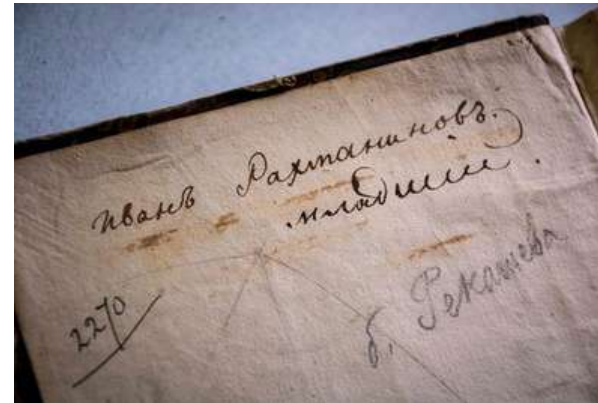
Августин де Бетанкур (1758–1824) — іспанський учений, інженер, архітектор, організатор політехнічної освіти.

Учені фактично заклали основи теорії механізмів і машин.

Бібліотека Ісидора Рекашева — зібрання навчальних посібників і наукових праць із математики, фізики, астрономії, машинобудування та транспорту 1804–1897 років видання. Мови видань: російська, німецька, англійська та французька.

На сторінках багатьох видань є власницькі й дарчі написи, печатки й штампи, рукописні позначки, за якими можна простежити історію побутування книги.

Книжкова колекція належала Ісидору Григоровичу Рекашеву (1865–1918) — одному з перших викладачів нарисної геометрії в Київській політехніці, й була передана бібліотеці в 1898 році. Колекція нині налічує понад 75 видань, 20 з яких надруковані до 1850 року.

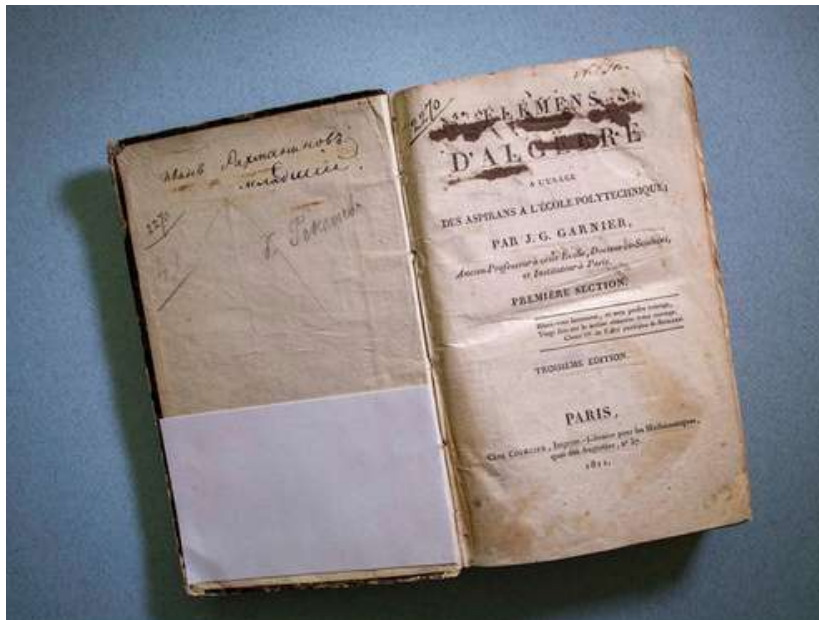

Garnier J. G. *Éléments d'algèbre à l'usage des aspirans à l'école polytechnique.* — Paris : Courcier, Imprim.-Libraire pour les Mathématiques, 1811. — Section 1. — 1811. — xxvi, [2], 512 s., 1 Pl.

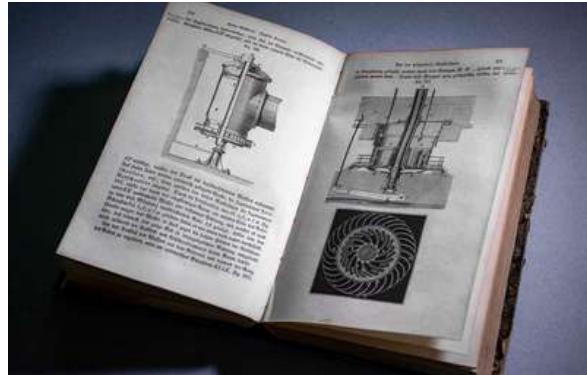
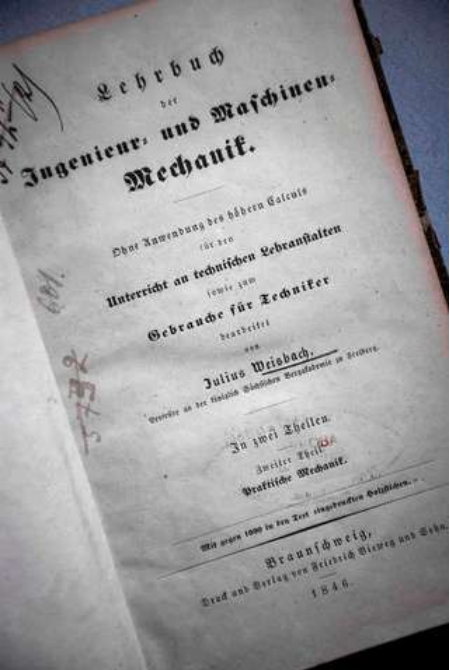
Навчальний посібник з алгебри, що вийшов у серії «Бібліотека математика». За цим підручником навчалося не одне покоління студентів-математиків. Франкомовне видання.

Судячи з написів, що збереглися в книзі, видання належало Івану Рахманінову-молодшому, Ісидору Рекашеву, а також певний час перебувало в Одесі — є дата 8 травня 1830 року.

Жан Гійом Гарн'є (1766–1840) — бельгійський математик, викладав у Політехнічній школі в Парижі, автор кількох підручників із математики.

Weisbach J. Lehrbuch der Ingenieur- und Maschinen-Mechanik: Ohne Anwendung des hohen Calculs für den Unterricht an technischen Lehranstalten sowie zum Gebrauche für Techniker. — Braunschweig : Friedrich Vieweg und Sohn, 1845–1846.

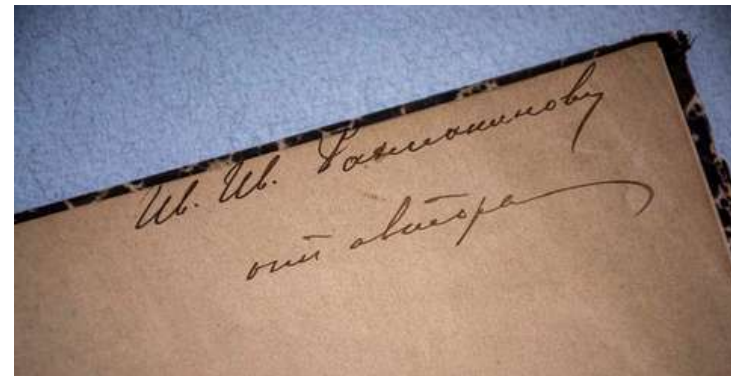
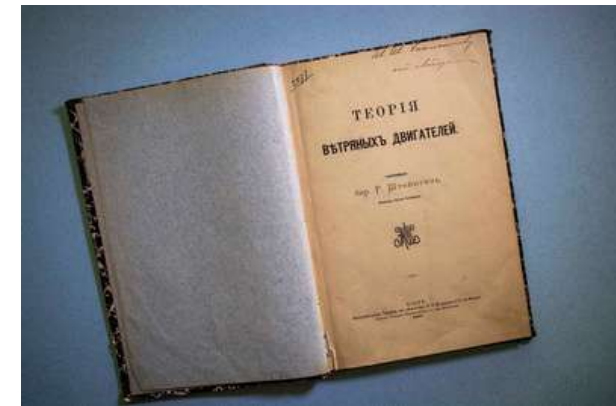
Праця вважається головною в науковому доробку вченого. Тритомне видання витримало декілька перевидань, його перекладено на всі європейські мови. На титульному аркуші книги є печатка власника — «Исидоръ Григорьевичъ Рекашевъ». Видання німецькомовне.

Юліус Людвіг Вайсбах (1806–1871) — німецький учений, математик, механік-гідралік і фахівець з гірничої справи, член-кореспондент Петербурзької та Королівської шведської академії наук. Автор багатьох навчальних посібників.

Штейнгель Р. Ф. Теория ветряных двигателей. — Киев : Кушнерев И. Н. и Ко, 1889. — 95 с.

Видання містить повний розрахунок горизонтальних та вертикальних двигунів, проекти вітряного колеса, розрахунки розмірів насоса, гвинта для корвета. На сторінках є печатка власника — «Исидоръ Григорьевичъ Рекашевъ». У тексті є рукописні вставки. На корінці збереглися ініціали власника «И. Р.».

Барон Рудольф Васильович Штейнгель (1871–1927) — дійсний статський радник, інженер шляхів сполучення, відомий будівельник залізниць Російської імперії, автор декількох наукових робіт.

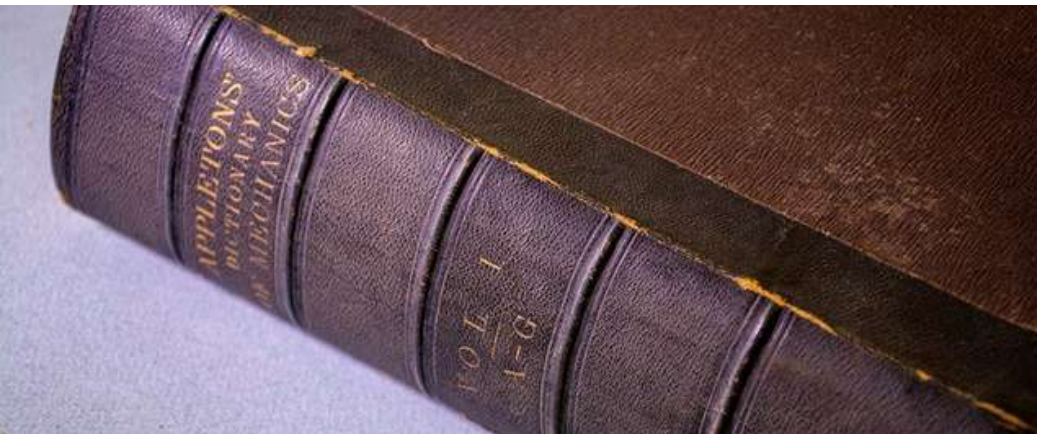
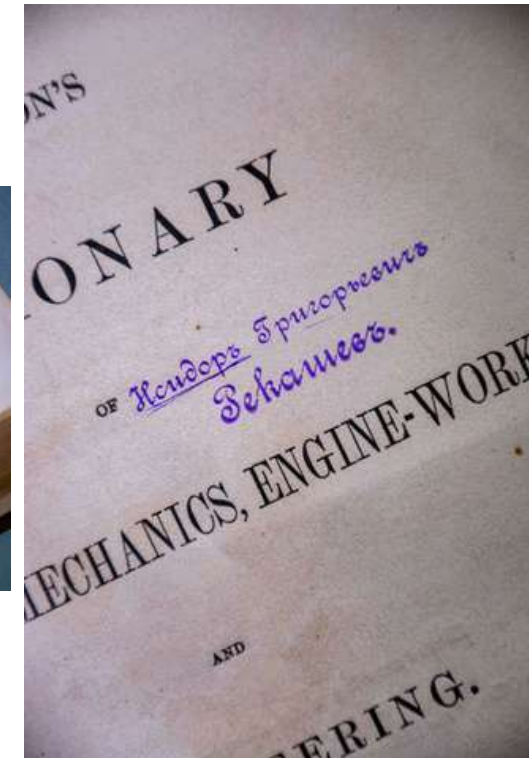
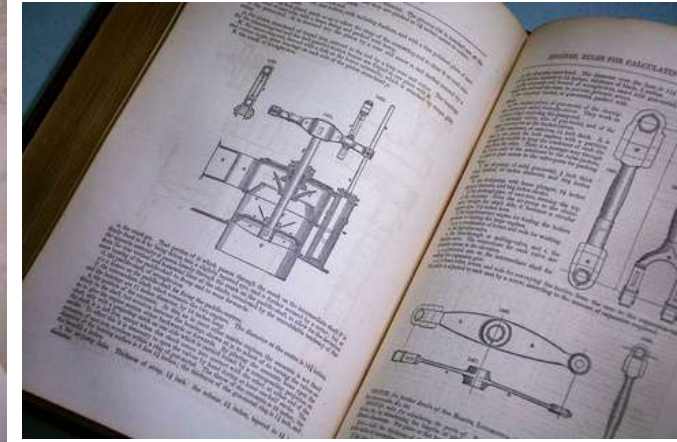
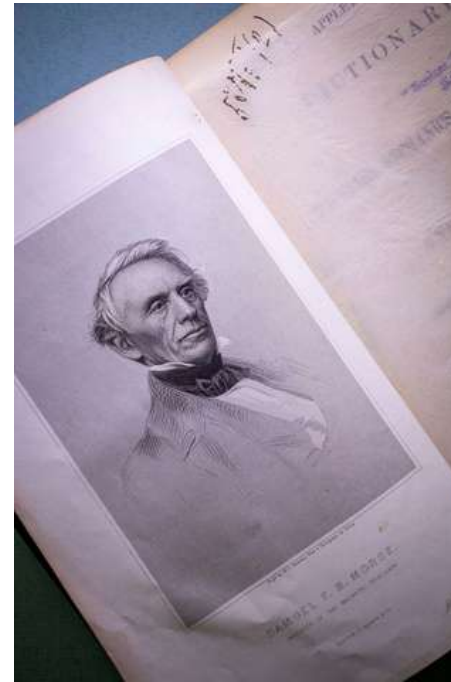

Appleton's dictionary of machines, engine-work and engineering: in two volumes. — New-York, 1857. — Vol. 1: A-G. — 1857. — 960 s., il.

Д. Еплтон і Компанія — американське видавництво, засноване Даніелем Еплтоном. Перша книга вийшла друком у 1831 році. Видавались переважно твори сучасних учених, медична література, книги іспанською мовою для латиноамериканських країн, художня література й книги з американської історії. Найбільшими виданнями вважаються New American Cyclopaedia (1858–1863), Appletons' Cyclopaedia of American Biography (1887–1900), Picturesque America (1857). Представлене видання є унікальним і відображає тодішній стан технічного мистецтва в Сполучених Штатах Америки та всьому світі.

На титульному аркуші є печатка власника — «Исидоръ Григорьевичъ Рекашевъ». Видання англомовне.

Деніел Еплтон (1785–1849) — спочатку продавець книг, а з 1831 року — видавець.

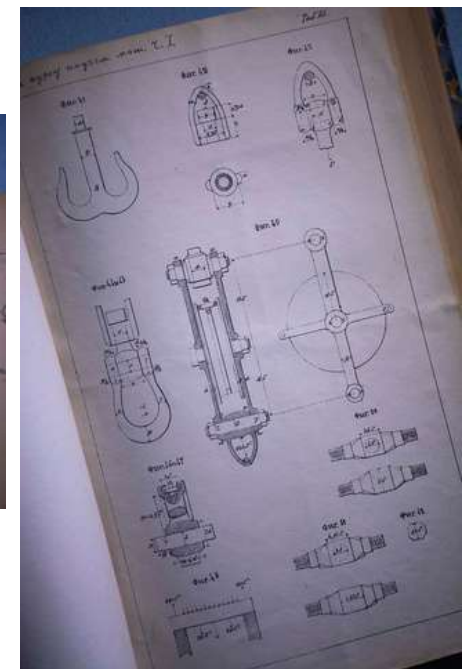
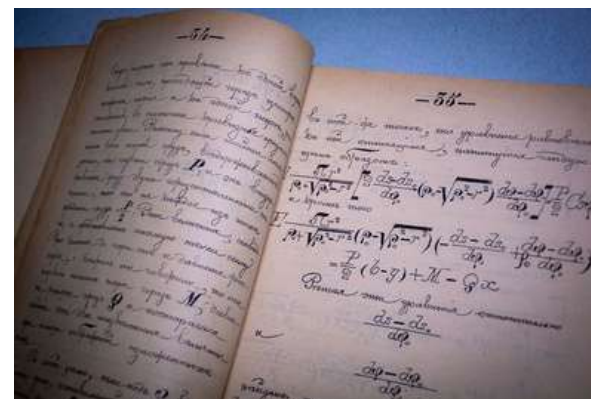
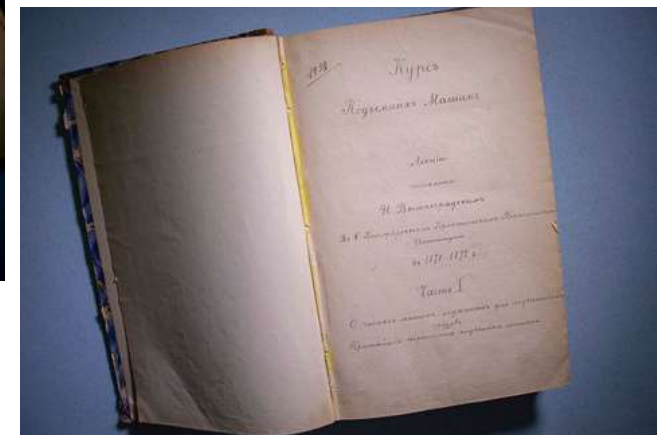
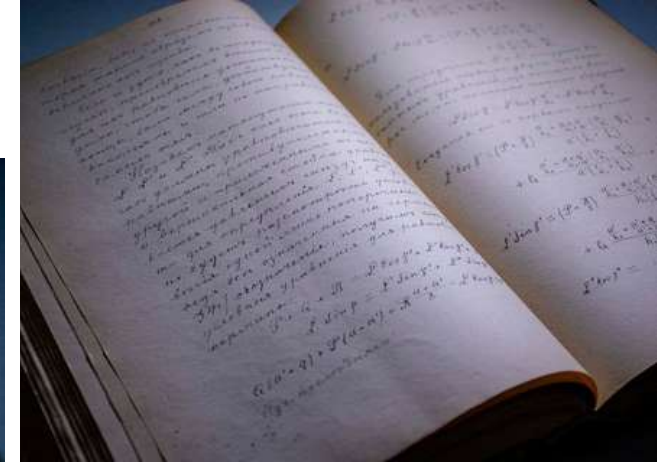
Бібліотека Владислава Залуського — колекція літографованих навчальних посібників, довідників, наукових робіт учених із різних галузей техніки. Мови видань: німецька, польська, російська.

Колекція належала Владиславу Залуському, студенту Механічного відділення КПІ, й була передана бібліотеці, можливо, самим власником. Збереглося декілька видань з печаткою «Wład. Załuski» і літерами «W» та «Z» на корінцях. Зібрання наразі налічує 33 документи. Хронологічні межі колекції — 1868–1887 роки.

Вышнеградский И. А. Курс подъемных машин: в 2 ч. / лекции профессора И. Вышнеградского читанные в 1871–1872 г. — Санкт-Петербург : Лит. Ф. Кремер, 1885–1886. — Ч. 1–2. Машины служащие для сообщения груза вертикального и горизонтального движения. — 302, 460 с.

Навчальний посібник для майбутніх інженерів. Літографоване видання. На корінці книги зберігся суперекслібрис у вигляді літер «В. Р.».

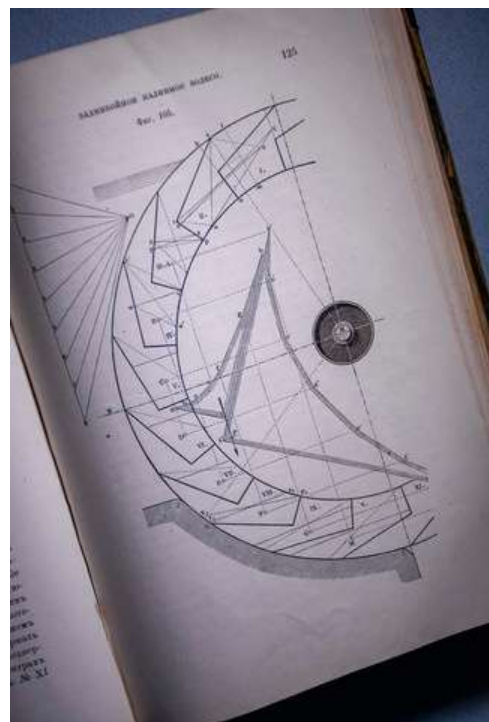
Іван Олексійович Вишнеградський (1832–1895) — учений-механік, вчитель В. Л. Кирпичова, зробив великий внесок у розвиток політехнічної освіти. За його підручниками навчалося не одне покоління інженерів-будівельників, і саме він увів викладання курсу теоретичних основ машинобудування та започаткував для студентів курсове й дипломне проектування.

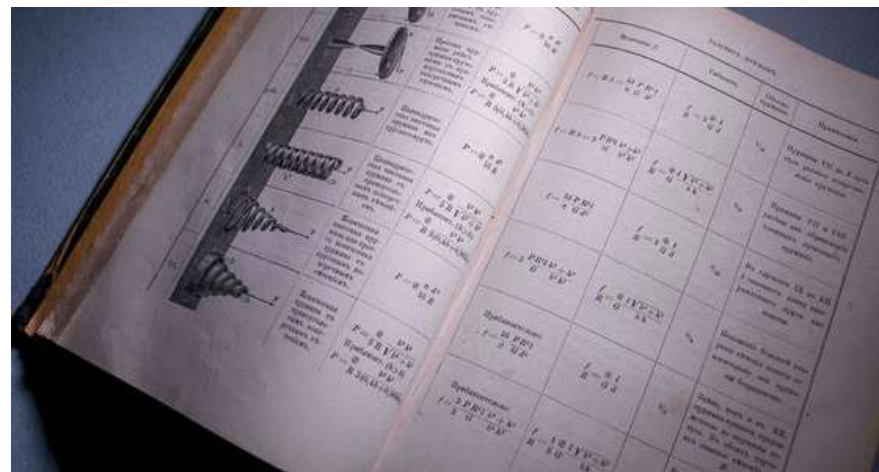

Рело Ф. Конструктор: Руководство к проектированию машин для инженер-механиков, строителей, фабрикантов и техн. и реальных училищ. Часть 1: Соппротивление материалов / Проф. Рело; с 3-го тщательно обраб. и доп. изд. перевели Е. Зотиков, П. Тетерев и Н. Зимин; под ред. профессоров Императорского Технического училища. — Москва : Тип. А. Клейн, 1878. — 160 с.: 714 полнотипажей в тексте.

Практичний посібник, містить чимало креслень і малюнків. На корінці книги зберігся суперекслібрис у вигляді літер «W. Z.».

Франц Рело (1829–1905) — німецький учений-механік, викладав у Берлінській королівській школі й займався теорією механізмів і машин — однією з найважливіших дисциплін для майбутнього інженера. Також займався промисловим дизайном.

Бібліотека Михайла Коновалова — колекція матеріалів хімічного профілю 1837–1906 років видання, до якої увійшли книги, брошури, окремі відбитки, журнали, серія статутів, програм, звітів і протоколів різних навчальних закладів і товариств. Мови видань: російська, німецька, французька.

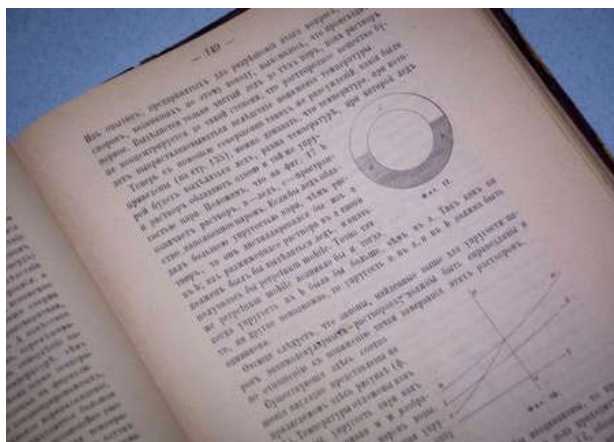
Зібрання належало Михайлу Івановичу Коновалову (1858–1906) — видатному вченому-хіміку, організатору технічної освіти, декану Хімічного відділення та завідувачу кафедри неорганічної хімії КПІ (1899–1906), директору КПІ (1902–1904). Після смерті вченого його дружина передала бібліотеці унікальне книжкове зібрання. Нині колекція налічує 258 примірників.

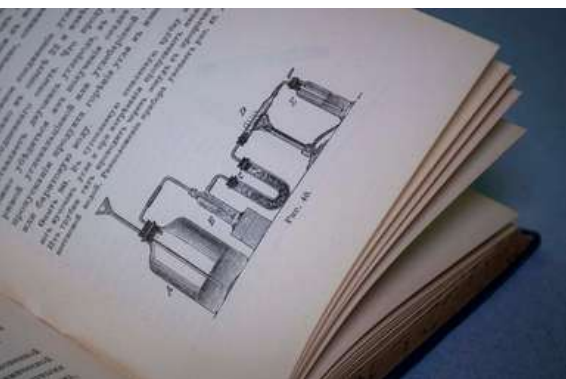

Оствальд В. Основные начала теоретической химии: пер. со 2-го изд. «Grundriss der allgemeinen Chemie von W. Ostwald» / В. Оствальд; пер. И. Егорова и Д. Мазинга; под ред. приват-доцента, доктора химии Ив. Каблукова. — Москва : Издание С. Т. Морозова, 1891 (Типография Д. И. Иноземцева). — 435 с.: 58 рис.

Прижиттєве видання. На сторінках зберігся дарчий напис: «Многоуважаемому Михаилу Ивановичу Коновалову от редактора и переводчика. 27.IX.91».

Вільгельм Оствальд (1853–1932) — видатний учений, лауреат Нобелівської премії 1909 року, засновник першої у світі кафедри фізичної хімії в Лейпцігському політехнічному інституті (друга була створена М. І. Коноваловим у КПІ), один із організаторів Електрохімічного інституту та Німецького електрохімічного товариства. Протягом багатьох років випускав серію «Класики точних наук».

Dumas J.-B. Leçons sur la philosophie chimique / J.-B. Dumas; recueillies A. Binou. — Paris : Bechet Jeune, 1837. — 430 s.

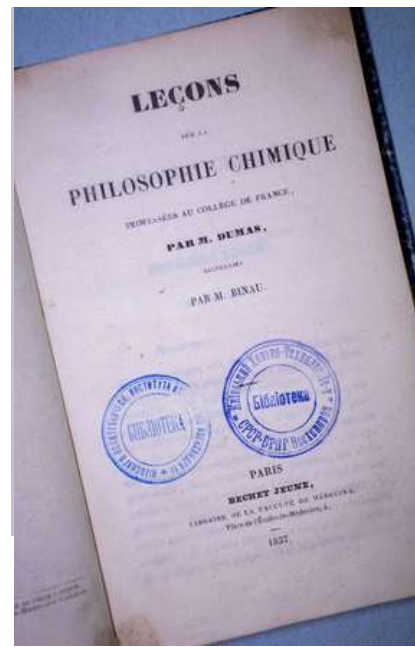
Одне з найстаріших видань Бібліотеки КПІ. Прижиттєве видання, франкомовне. У представленій роботі «Лекції з хімічної філософії» автор прослідковує історичний розвиток різних хімічних теорій. Матеріал викладено доступно, яскраво й цікаво для читача. Автор писав: «Філософія хімії має відображати загальні принципи науки як на її сучасному етапі, так і в її історії». Книга мала успіх не тільки у Франції, а й в інших країнах світу, її переклали кількома мовами.

Жан-Батист Дюма (1800–1884) — французький хімік, професор Політехнічної школи в Парижі, член Паризької академії наук, президент Французького хімічного товариства.

Ремзен И. Введение в изучение химии: пер. с нем. / И. Ремзен; перераб. К. Зейберт; пер. с нем. Н. Н. Володкевич. — Москва : Типо-Литогр. И. Н. Кушнерев и Ко, 1893 г. — 329 с.: ил.

Прижиттєве видання. На книзі є наліпка «Библиотека профессора М. И. Коновалова, пожертвованная вдовой институту в 1907 г.».

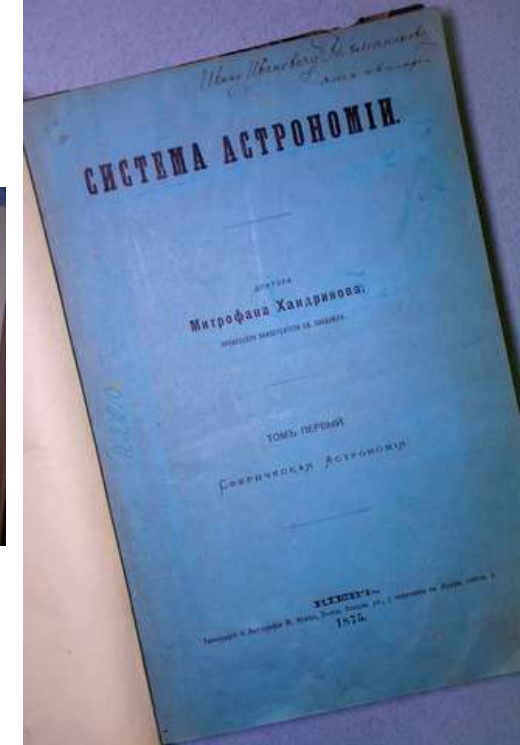
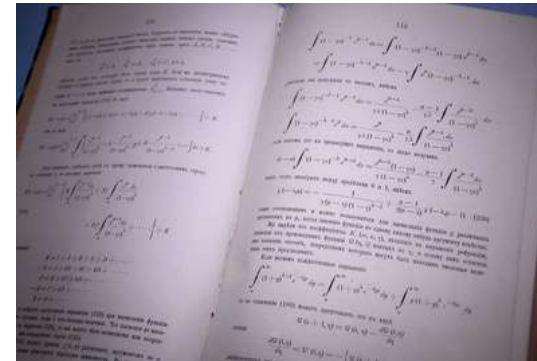
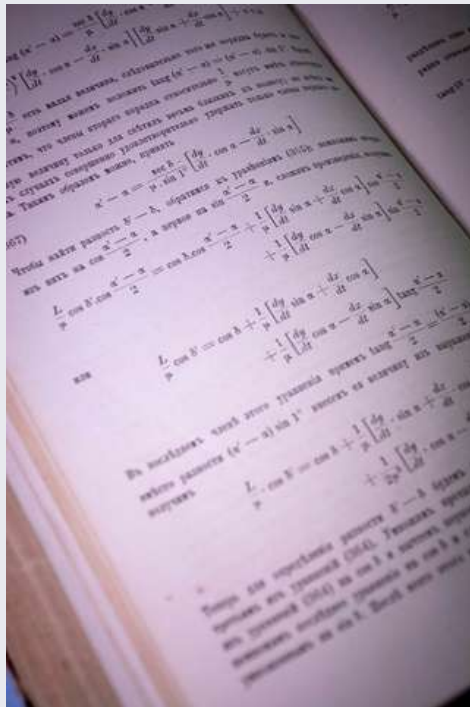
Іра Ремзен (1846–1927) — американський учений-хімік, працював і викладав в університетах Німеччини й Сполучених Штатів Америки, був видавцем Американського хімічного журналу.

Бібліотека Івана Рахманінова — колекція матеріалів із технічних наук, що видані впродовж 1811–1897 років. Мови видань: російська, французька.

Зібрання належало Івану Івановичу Рахманінову (1826–1897) — видатному вітчизняному математику, механіку, астроному, ректору Київського університету св. Володимира. Нині колекція налічує 19 видань.

Хандриков М. Ф. Система астрономии. — Киев : Типография и Литография М. Фрица, 1875. — Т. 1: Сферическая астрономия. — 1875. — 350 с.

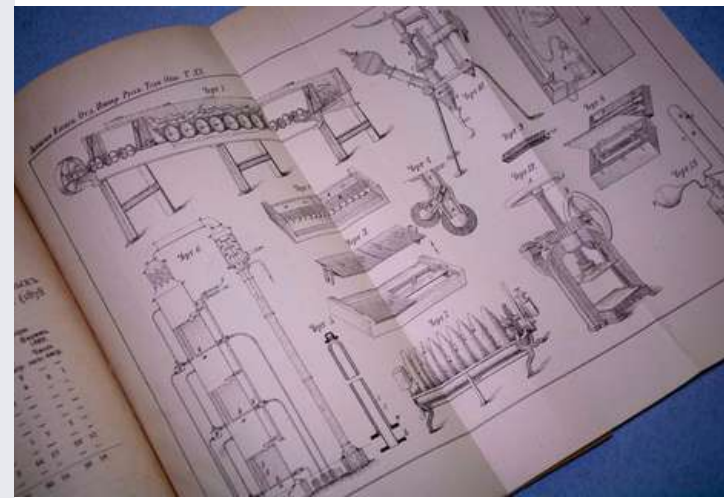
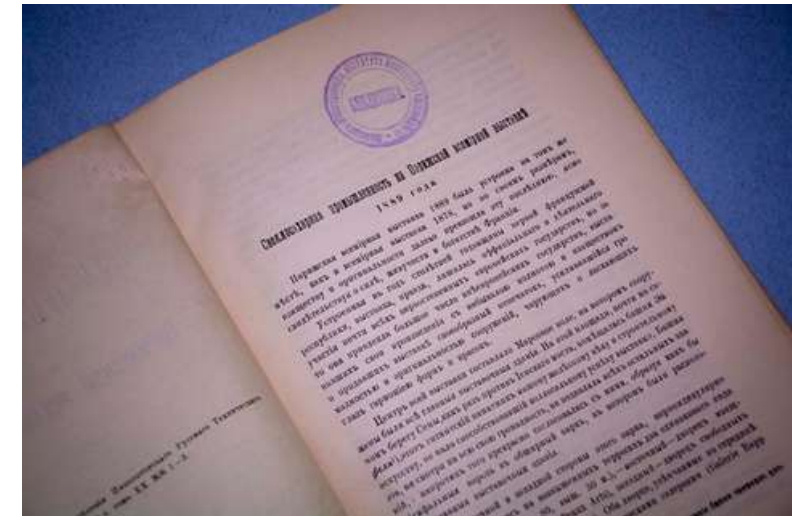
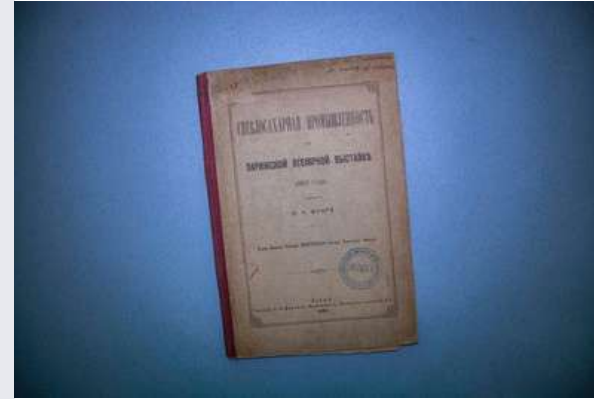
Видання висвітлює питання теоретичної та спостережної астрономії. Описані теорія визначення орбіт планет і комет та теорія передобчислення затемнень. Прижиттєве видання. У книзі є дарчий напис автора: «Ивану Ивановичу Рахманинову отъ автора», а на форзаці збереглася наліпка «Типография и переплетное заведение С. А. Спилюти».

Митрофан Федорович Хандріков (1837–1915) — професор астрономії, директор університетської обсерваторії.

Бунге Н. А. Свеклосахарная промышленность на Парижской Всемирной Выставке 1889 года. — Киев : Издательство Киевского отделения Русского технического общества, 1890. — 44 с.

У книзі автор подає перелік країн-учасниць Паризької всесвітньої виставки 1889 року та представлених там експонатів, що стосувалися цукрового виробництва: бурякового цукру, апаратів для цукрового виробництва, косяного вугілля. Також автор зазначає загальну кількість експонатів та присуджених нагород на Віденській (1873) і Паризькій (1878 і 1879) всесвітніх виставках. Прижиттєве видання. У книзі є дарчий напис: «И. И. Рахманинову на память отъ автора».

Микола Андрійович Бунге (1842–1915) — київський учений-хімік. Відомо, що вчений вивчав процеси виробництва цукру й був досить відомим у цій галузі.

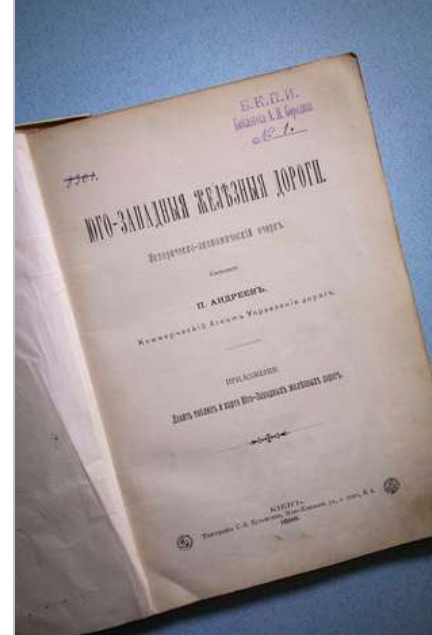

Бібліотека Олександра Бородіна — колекція наукових та навчальних видань з аналітичної геометрії, загальної механіки, термодинаміки, геології-метрології, гідравліки, хімічної технології, загального машинобудування, залізничного будівництва й транспорту, виробництва чавуну та сталі. Хронологічні межі колекції — 1855–1898 роки. Мови видань: російська, англійська, німецька, французька. Нині колекція налічує 46 видань.

Зібрання належало видатному інженеру-залізничнику Олександру Парфенійовичу Бородіну (1848–1898), який зробив величезний внесок у розвиток залізничної індустрії на землях України в другій половині XIX ст. Двадцять років він працював головним інженером Південно-Західної залізниці.

Колекція була подарована бібліотеці в 1898 році й налічувала 1 154 видання, чимало з яких мали дарчі написи від відомих учених у галузі залізничного транспорту.

Андреев П. Н. Юго-Западные железные дороги: историко-экономический очерк: прил.: девять табл. и карта Юго-Зап. ж. д. / составил П. Андреев, коммерческий агент Управления дорог. — Киев : Типография С. В. Кульженко, 1896. — [6], 133 с., 1 лист карт.

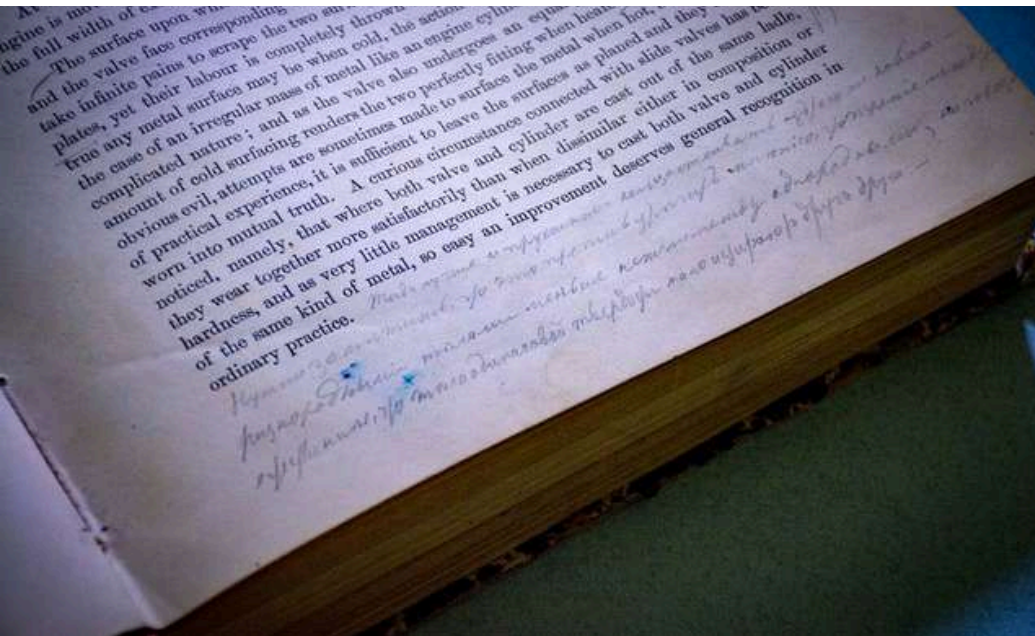
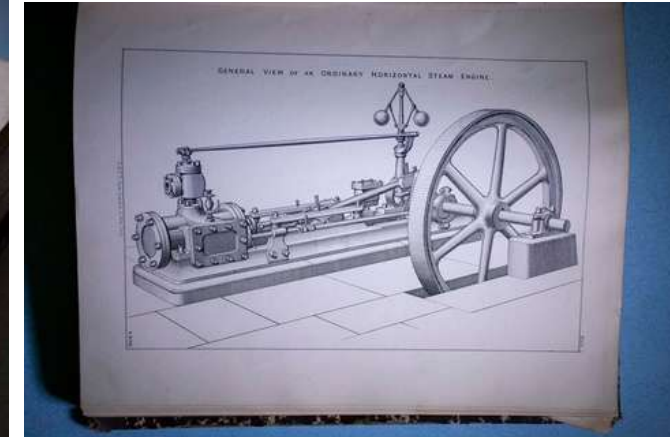
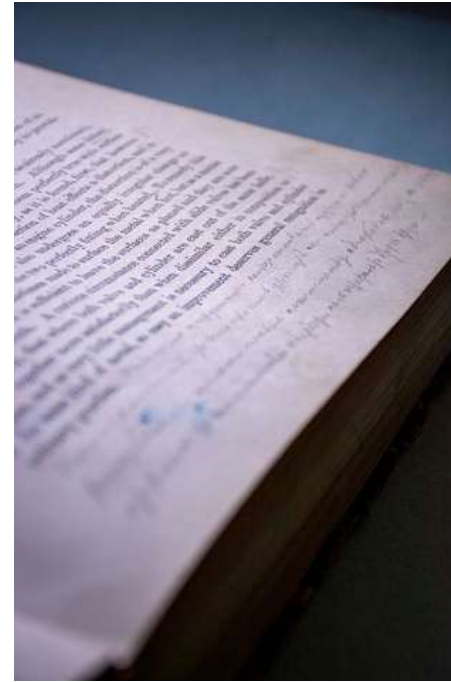
Історичний нарис організації та розвитку залізниці. У книзі ретельно й послідовно викладено події, що передували початку створення залізничної мережі, представлено етапи спорудження тієї чи іншої гілки й наведено багато цікавих фактів, які занурюють читача в цей непростий історичний період. Видання містить чимало рукописних позначок, підкреслень олівцем — вочевидь власник ретельно працював із книгою.

Петро Миколайович Андреев (1857–?) — працівник Південно-Західної залізниці.

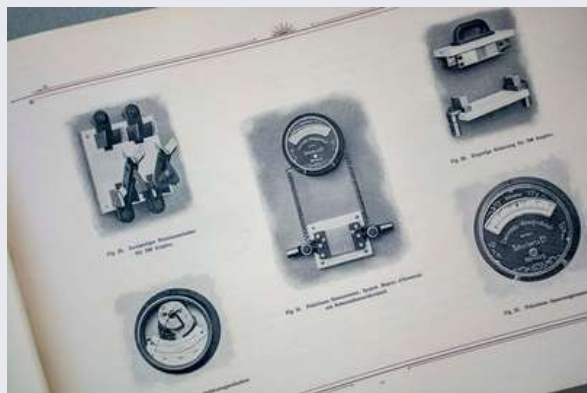
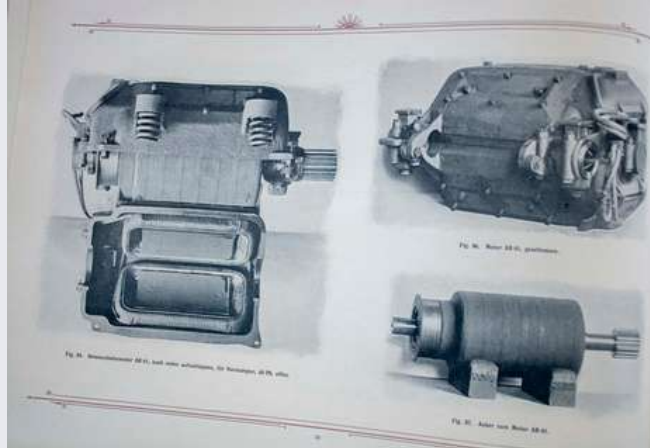
Rigg A. A practical treatise on the steam engine. — London : E. & F.N. Spon, 1878. — XVI, 312 s.

Практичний посібник англійською мовою, в якому детально описані окремі компоненти парового двигуна, подано технічні характеристики та інструкції з його створення. Видання містить майже сотню технічних малюнків. Автор сам був конструктором парових двигунів, деякі з них представлені в книзі. У правому верхньому куті титульного аркуша є малюнок грецького винаходу I ст. н. е., кулі Еола — прообраз парового двигуна.

Артур Рігг (1812–1880) — англійський інженер, конструктор парових двигунів.

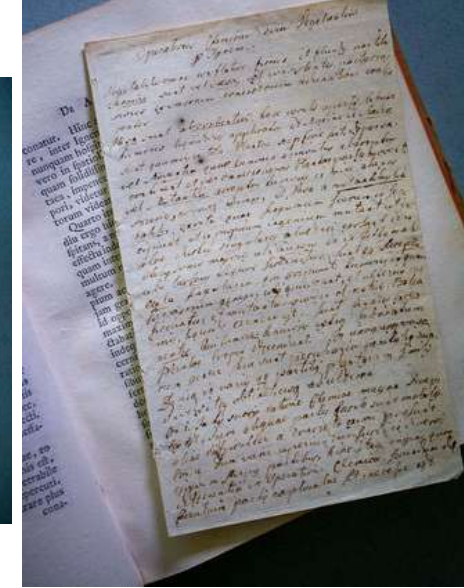
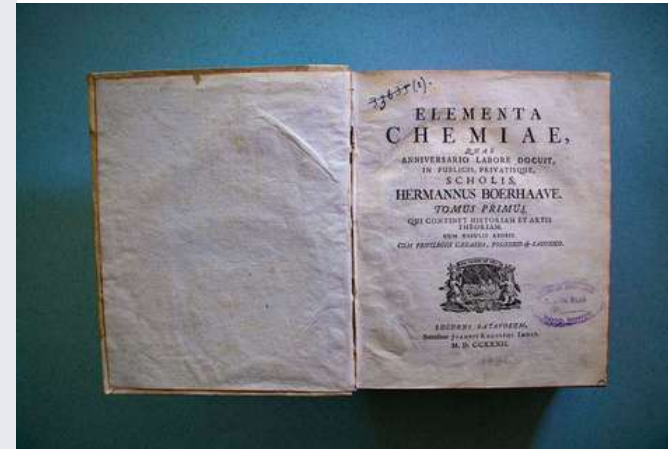
ІСТОРІЯ НАУКИ Й ТЕХНІКИ

СТАРОДРУКИ

Колекція документів, що являє собою найстарішу та найціннішу частину фонду — з 1732 по 1850 рік видання. Наразі зібрання налічує 166 назв документів із різних галузей знань: економіки, історії, архітектури, філософії, геології, математики, хімії, фізики, машинобудування, хімічних технологій. Кожне видання є унікальним. Майже половина документів написана французькою мовою, інші — німецькою, англійською та російською. Колекція формувалася з придбаних видань, дарунків професорів і студентів КПІ, сторонніх благодійників, перерозподілу фондів інших бібліотек та книгообміну. Формування колекції ще триває.

Boerhaave H. Elementa chemiae, quae anniversario labore docuit, in publicis, privatisque scholis. — Lugduni Batavorum : Sumtibus Joannis Rudolphi Imhof, 1732.

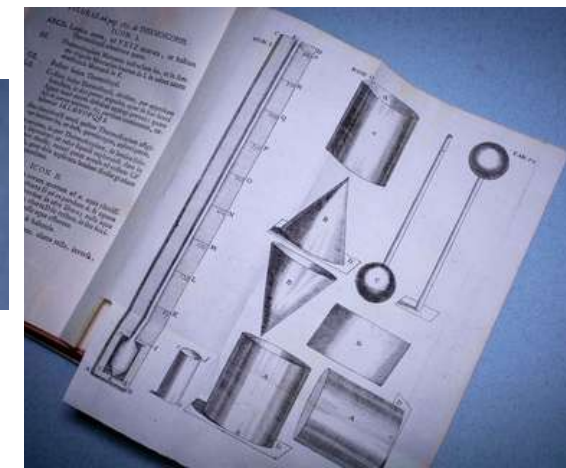
Найстаріше видання у фонді бібліотеки. Класична праця має два томи: перший присвячений історії і теорії мистецтва, другий описує хімічні операції. Автор докладно розповідає про розвиток хімічної науки, зазначає імена найвизначніших учених та їхні наукові твори, дає визначення хімії як науки та характеристику об'єктів, які вона досліджує, описує технологію приготування різноманітних ліків і хімічних сполук.

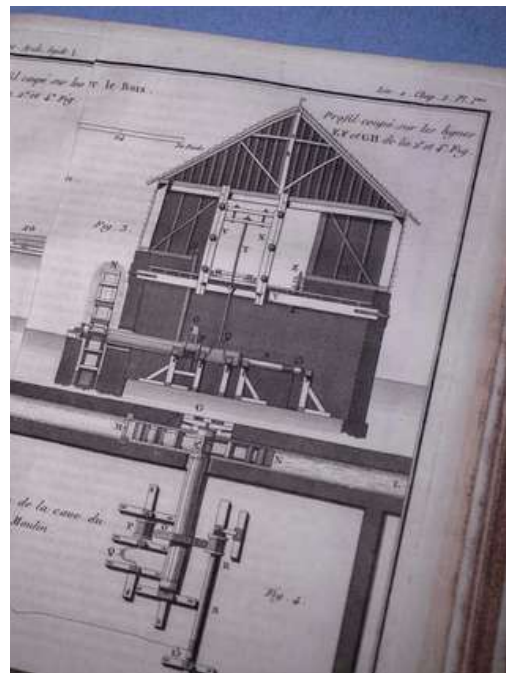
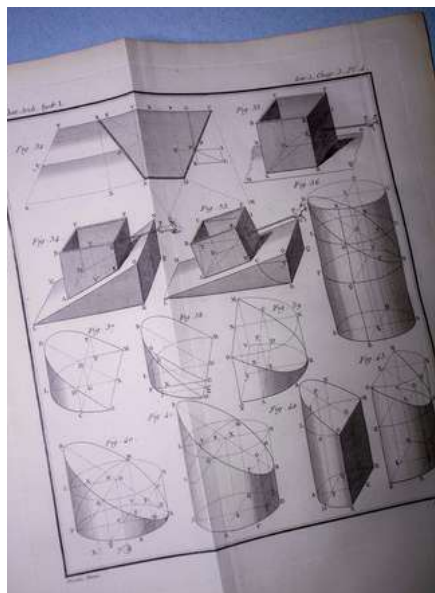
Праця протягом багатьох десятиліть була популярною й досі залишається важливою сторінкою історії хімії.

Представлене видання є латинськомовним, прижиттєвим, на його сторінках зберігся власницький напис «Planek, 1779. К (?). Б. Л.».

Герман Бургаве (1668–1738) — видатний нідерландський лікар, учений-хімік, фармацевт, талановитий викладач.

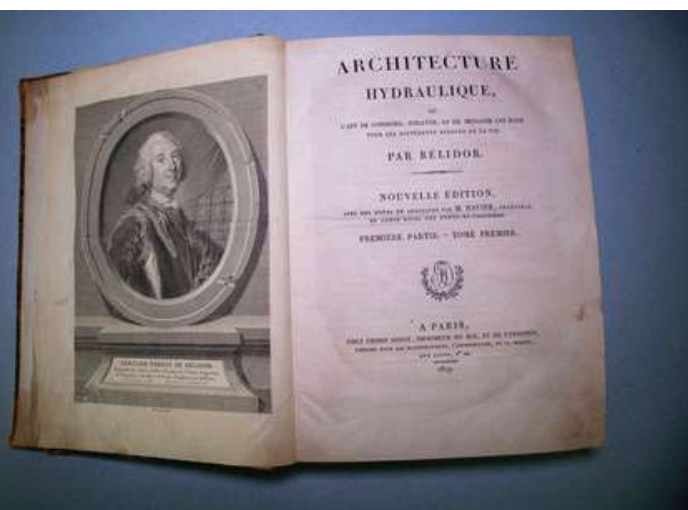

Belidor B. Architecture hydraulique, ou L'art de conduire, d'élever et de ménager les eaux pour les différens besoins de la vie. — Paris : Firmin Didot, 1819. — P.1, T.1. — 1819. — xii, [2], 666, [2] s., ill.

Унікальне видання, що являє собою зібрання знань у галузі практичної та прикладної механіки; вважається першим прикладом наукової роботи, де застосовується інтегральне числення в розв'язанні технічних проблем. Книга стала одним із перших у Європі довідників з інженерної справи з ґрунтовною теоретичною базою. У виданні подано майстерно виконані креслення (понад 200), що дає змогу послуговуватися ним як практичним посібником для проектування гідротехнічних споруд.

Видання франкомовне, має чотири томи, що виходили друком протягом 1737–1751 років. Праця не втратила своєї актуальності й у першій половині XIX століття: у 1819 році її перевидали — саме це видання представлено в бібліотеці.

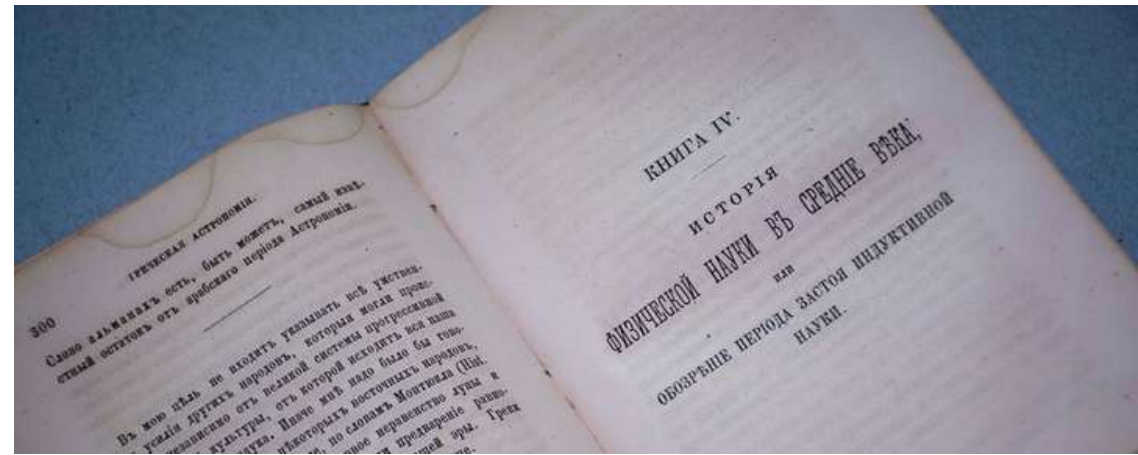
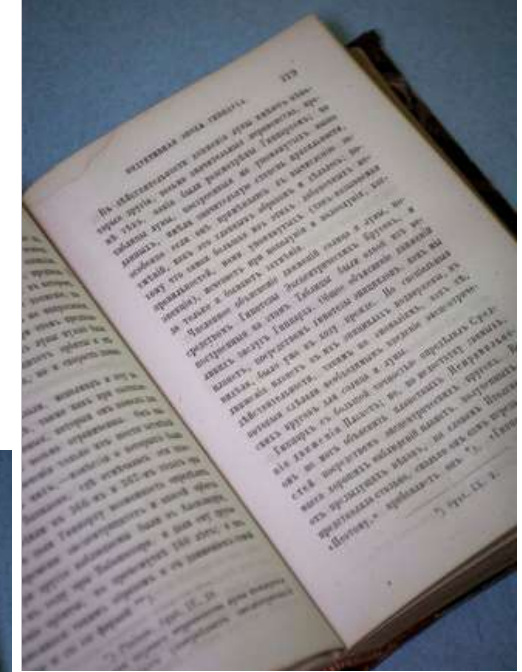
Бернар Белідор (1693–1761) — французький бригадний генерал та інженер.

Уэвель В. История индуктивных наук от древнейшего и до настоящего времени: в 3-х т. (с биографическими приложениями). — С.-Петербург : Издание «Русской книжной торговли», 1867–1869.

Тритомне видання, для характеристики якого можна скористатися словами самого Уевеля: «Той, хто знає історію науки, той знає і саму науку, знає не тільки факти й теорії, але їх приводи й мотиви. Історія науки має викликати інтерес не менший, ніж історія воєн, держав, грошей». До сьогодні ця робота вважається найціннішою у світовому науковому середовищі.

Вільям Вевелл (1794–1866) — англійський учений-енциклопедист XIX століття, займався історією науки, сформулював багато наукових понять. Зокрема, він започаткував використання терміну «scientist», тобто «вчений-природознавець».

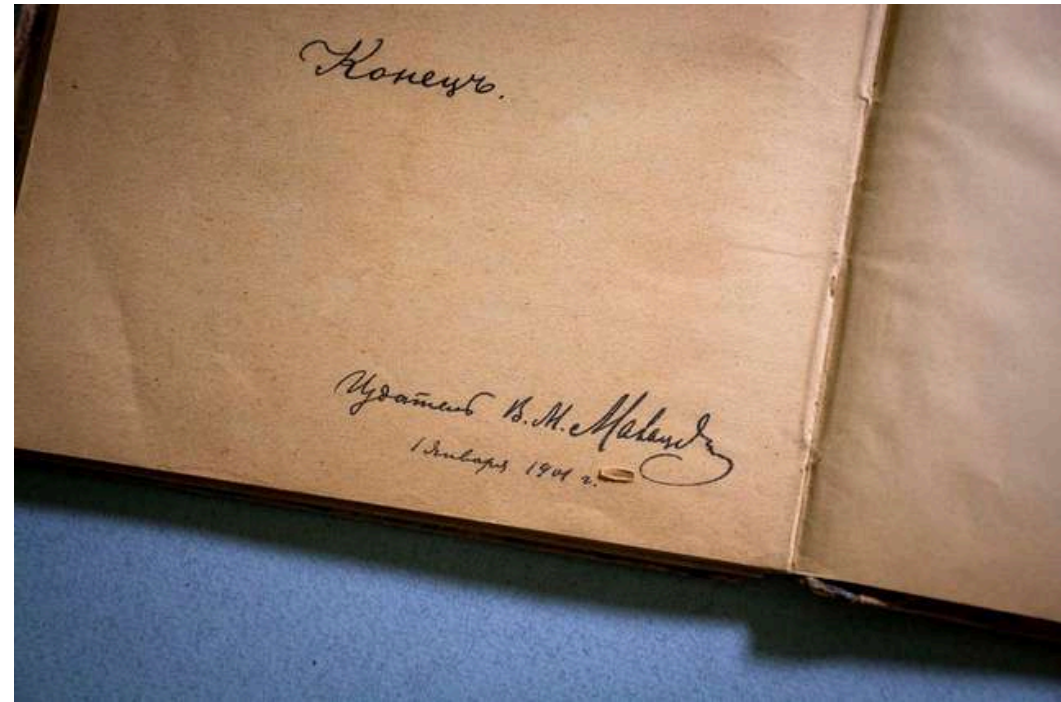

ЛІТОГРАФІЇ

Колекція рукописних і машинописних навчальних матеріалів від 1862 до 1958 року, що надруковані методом літографії у невеликій кількості за кошти студентів і викладачів. Зібрання містить курси лекцій окремих професорів і викладачів, практичні посібники, довідкові видання, посібники до екзаменів, альбоми, креслення тощо. Ці видання є унікальним зразком поліграфічного мистецтва, представляють історичну цінність. У книгах збереглися орфографія до 1918 року, автографи, численні власницькі знаки й написи, печатки, дарчі та маргінальні написи, за якими можна прослідкувати історію побутування книги та інші факти книжкової культури конкретного періоду.

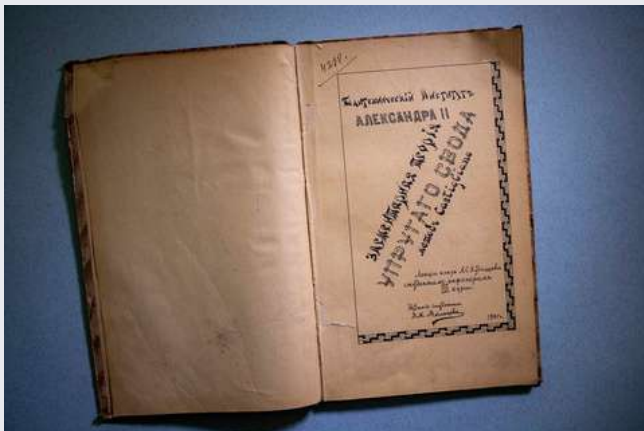
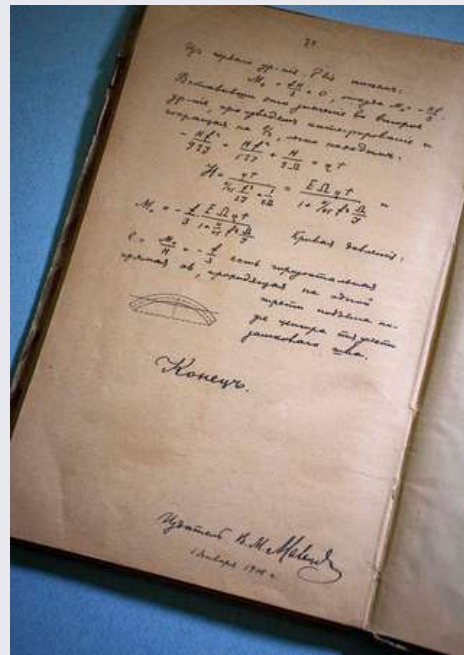
Колекція налічує понад 170 примірників. Мови видань: українська, російська, французька, німецька.

Кудашев А. С. Элементарная теория упругого свода. Метод Castigliane: лекции студентам-инженерам III курса / А. С. Кудашев; Политехнический Институт Александра II. — [Киев : б. и.], 1901. — 74 с.

Це записана студентом і надрукована своїм коштом лекція, що читалася на III курсі КПІ Олександром Кудашевим. У матеріалі описана теорема Кастиліано, теорія пружності й загальні поняття про статично невизначені споруди.

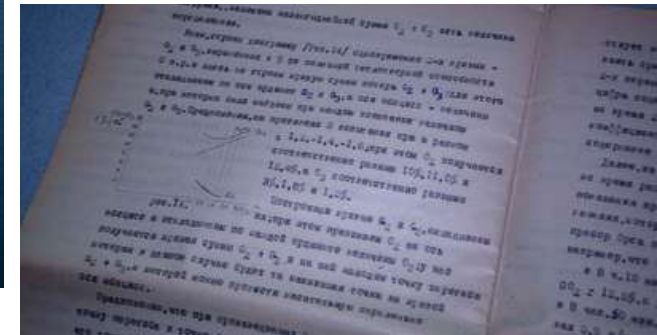
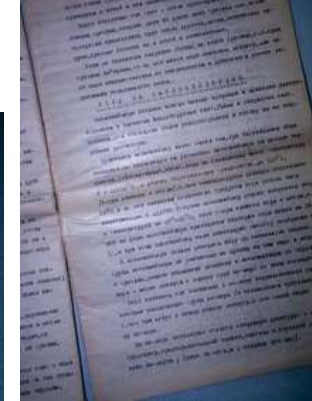
Олександр Сергійович Кудашев (1872–1917) — один із перших конструкторів-літакобудівельників, професор, викладач кафедри будівельного мистецтва й архітектури КПІ.

Вороной Г. Ф. Аналитическая геометрия: Лекции, читанные в Императорском Варшавском Университете профессором Г. Вороным 1897/8 учеб. год. — [Варшава : б. и., 1898]. — 738 с.

Конспект лекцій, в якому описані методи для розв'язання різних геометричних питань за допомогою алгебраїчних та тригонометричних обчислень.

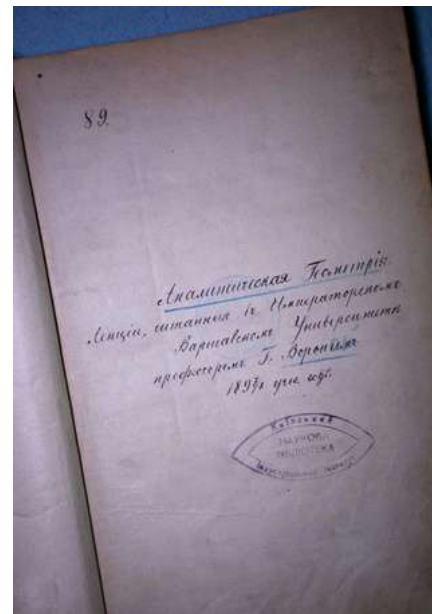
Георгій Феодосійович Вороний (1868–1908) — унікальний за своїми науковими передбаченнями український учений, який зробив дуже багато для розвитку світової математичної науки. За життя вченого надруковано шість монографій та шість невеликих за обсягом праць, але кожна з монографій відкривала нову галузь досліджень, а кожна невеличка робота — новий несподіваний погляд на ту чи іншу математичну проблему, давала поштовх до нових наукових пошуків.

Ступин А. Я. Курс лекций по уходу за котлами. Арматура и гарнитура / читанных А. Я. Ступиным на киевских инструкторских курсах кочегарного дела в 1924 г.; сост. Шпаковский. — [Киев : б. и., 1924?]. — 24 с.

Курс лекцій містить інформацію про арматуру й гарнітуру котлів, особливості догляду за ними, обов'язки кочегара на робочій зміні.

Олексій Якович Ступін (1869–1928) — фахівець із парових котлів, засновник і багаторічний очільник кафедри парових котлів, професор, декан Механічного відділення КПІ, ректор КПІ (1919–1920). Його навчальні посібники мали великий попит серед студентів.

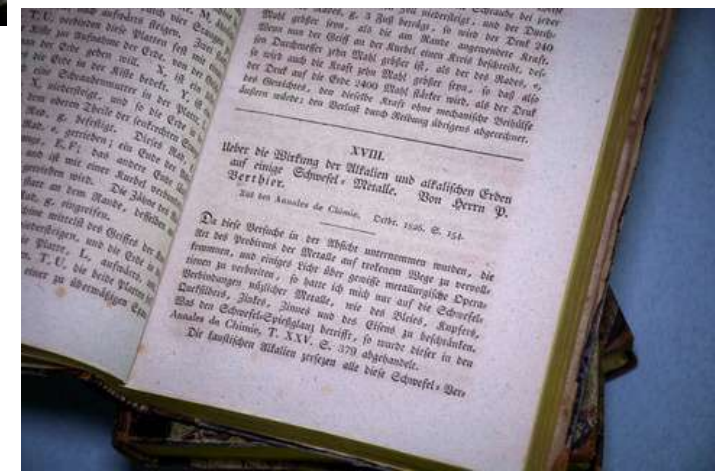
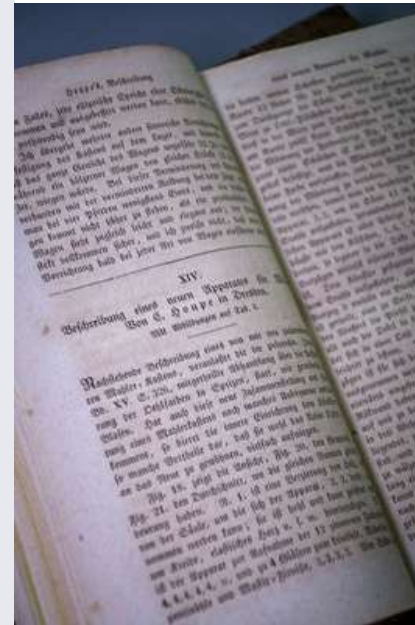

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

Бібліотека має великий фонд періодичних видань з різних галузей технічних і гуманітарних знань XIX — початку XX ст. Чимало праць присвячені виробництву цукру й діяльності цукрових підприємств. Збереглися унікальні журнали з фізики, хімії, хімічної технології, електротехніки, транспорту й залізничної справи тощо.

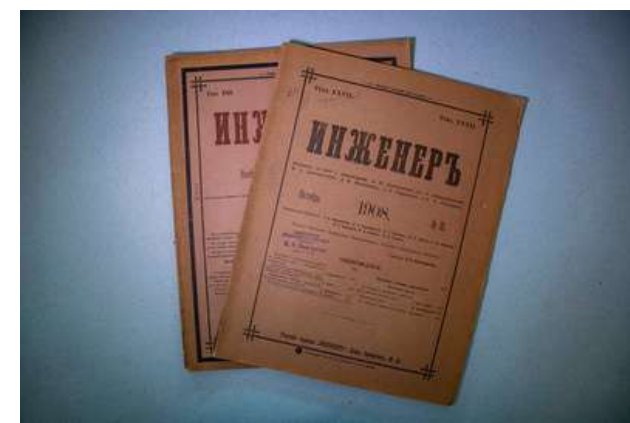
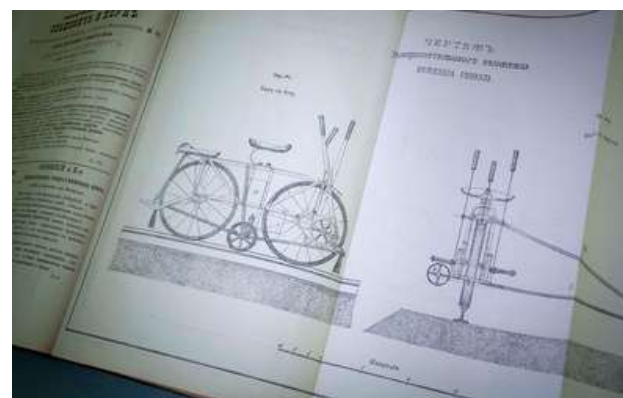
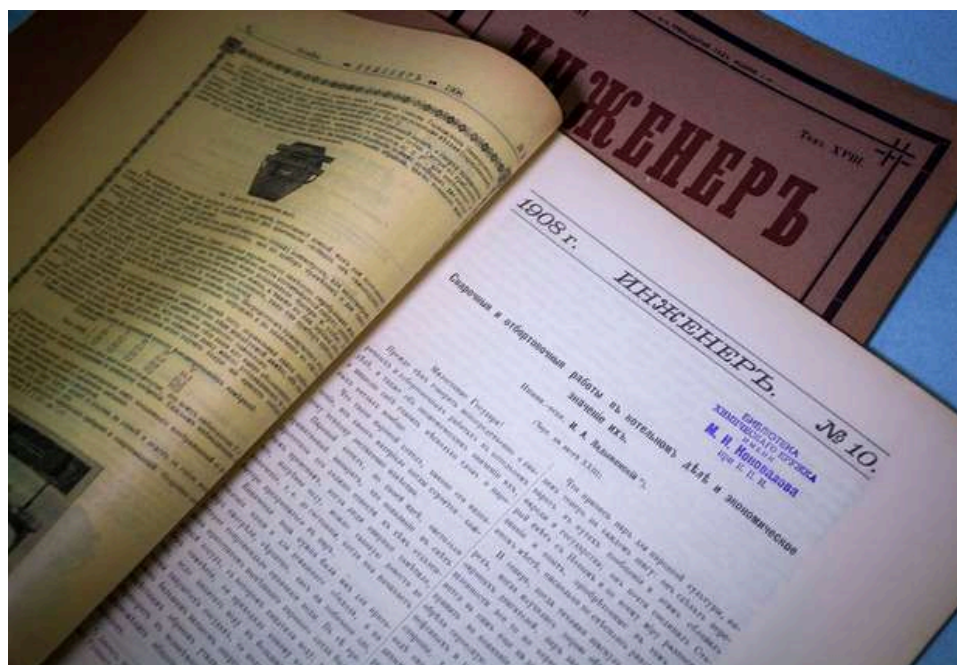
Polytechnisches Journal / hrsg. Von Johann Gottfried Dingler. — Stuttgart : Cotta Buchhandlung, 1820–1874. Ausburg: J. G. Gotta'shen, [1874–1931]. — Томи: ілюстрації, портрети, діаграми.

Провідний технічний журнал німецькою мовою, важливе джерело технічних знань, культури й технологій в Європі XIX століття. Публікації стосувалися майже всіх галузей промисловості, зміст був зрозумілий та добре проілюстрований, що сприяло швидкому поширенню новітніх винаходів — вітчизняних і зарубіжних. Видавався в Німеччині протягом 111 років. Розвиток видання тривав до середини XIX ст. й зупинився з появою спеціалізованих технічних журналів із різних галузей науки й техніки. Повністю був закритий в 1931 році.

Инженер: журнал инженерно-строительного дела / Киевское отд. Русского технического общ-ва. — Киев : Типография С. В. Кульженко, 1882–1917.

Некомерційний технічний журнал для техніків та інженерів. Перший номер вийшов друком у 1882 році в Києві. Журнал видавався щомісячно, утримувався за рахунок підписки. Редакція вважала видання загальнотехнічним, але більшість статей були присвячені питанням залізничної справи. Видання було ілюстрованим, на окремих листах до номерів додавались карти, креслення, плани, схеми. Більшість викладачів Київської політехніки друкували свої роботи в «Інженері».

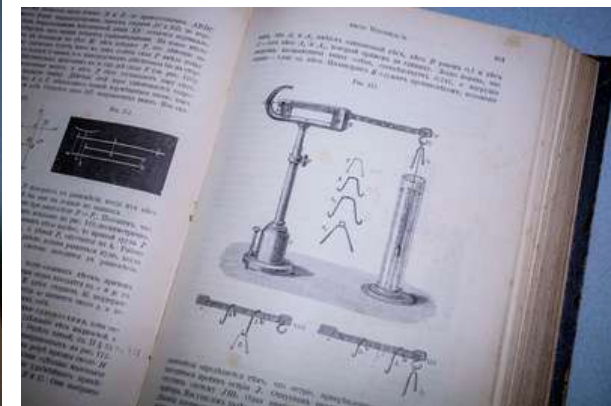
НАВЧАЛЬНІ ВИДАННЯ

Найбільша частина фонду, що складається з підручників, курсів лекцій, практичних посібників, довідників і фахових словників. Особливо популярні підручники перевидавались багато разів — відредаговані та доповнені. Імена деяких авторів стали легендарними. Хронологічно колекція охоплює XVIII — початок XXI ст. Мови видань: українська, російська.

Шиллер Н. Н. Основания физики. — Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1884. — Ч. 1. — 1884. — 360 с.

Перше прижиттєве видання професора Шиллера. Підручник знайомить студентів з основними розділами фізики: кінематикою, динамікою, статикою. Книга з особистої бібліотеки І. Г. Рекашева.

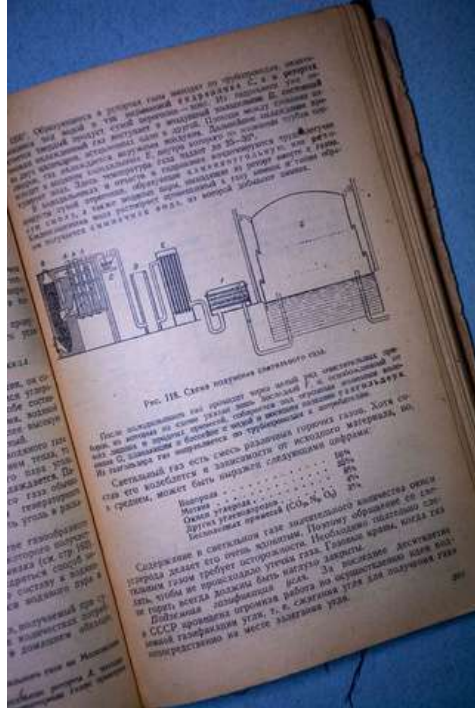
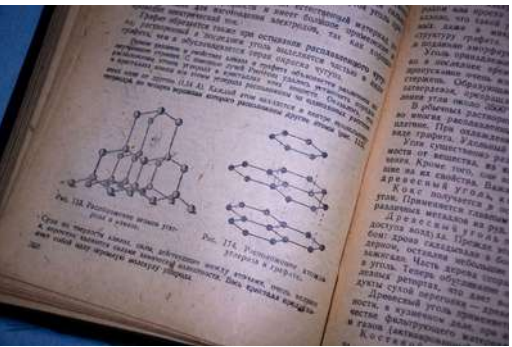
Микола Миколайович Шиллер (1848–1910) — вітчизняний фізик, професор Київського університету св. Володимира, доктор наук, засновник і керівник кафедри теоретичної фізики.

Хвольсон О. Д. Курс физики в пяти томах. — Берлин : Р.С.Ф.С.Р., Государственное издательство, 1923.

Багато поколінь студентів першої половини ХХ ст. вивчали фізику за підручниками Ореста Хвольсона. У нашому фонді є ціла колекція його навчальних посібників різних років і видань. Наукові інтереси вченого стосувались усіх розділів фізики, але з кінця ХІХ ст. він зосередився на створенні «Курсу фізики», що в результаті має 5 томів. Завдяки цьому посібнику значно зріс рівень викладання й вивчення фізики. Видання було перекладено німецькою, французькою та іспанською мовами.

Орест Данилович Хвольсон (1852–1934) — учений-фізик, професор, автор численних навчальних посібників із фізики.

Савельев И. В. Курс общей физики: [для вузов]. — Москва : Наука, 1966–1968. — Т. 1: Механика, колебания и волны, молекулярная физика. — 1966. — 404 с.

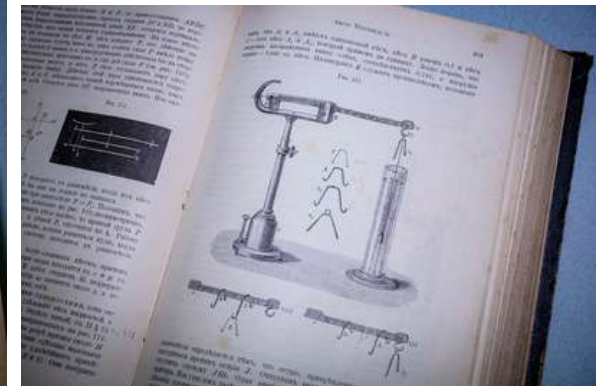
Видання охоплює всі розділи сучасної фізики, знайомить студентів з основними ідеями й методами фізики. Ця праця для технічних вишів вийшла друком у чотирьох томах і мала попит упродовж багатьох десятиліть.

Ігор Володимирович Савельєв (1913–1999) — випускник фізико-математичного факультету Харківського університету ім. В. Н. Каразіна, 47 років викладав фізику, є автором багатьох навчальних і практичних посібників. У бібліотеці зібрані видання Савельєва за 1960–2003 роки.

Глінка Н. Л. Общая химия. — Москва : Госхимиздат, 1943. — 600 с.

Цей легендарний підручник відомий усім, хто вивчав хімію. Праця вважається класикою і є зразком для викладання природничих наук. Перше видання вийшло з друку 1940 року і з того часу витримало 30 перевидань.

Микола Леонідович Глінка (1882–1965) — учений-хімік, доктор педагогічних наук; захистив докторську дисертацію, присвячену методиці викладання хімії, принципам побудови підручника з хімії.

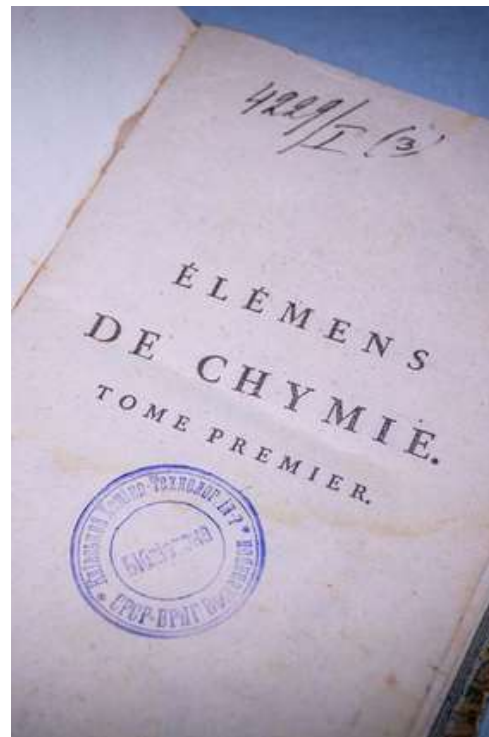

ПРИЖИТТЄВІ ВИДАННЯ

Прижиттєві видання класиків світової та вітчизняної науки й техніки — книжкові пам'ятки, що є скарбом фонду; інколи містять власницькі та дарчі написи, рукописні помітки в тексті.

У фонді бібліотеки налічується понад 250 таких видань. Хронологічні межі колекції — 1732–1941 роки.

Мови видань: українська, російська, англійська, німецька, французька, італійська, польська.

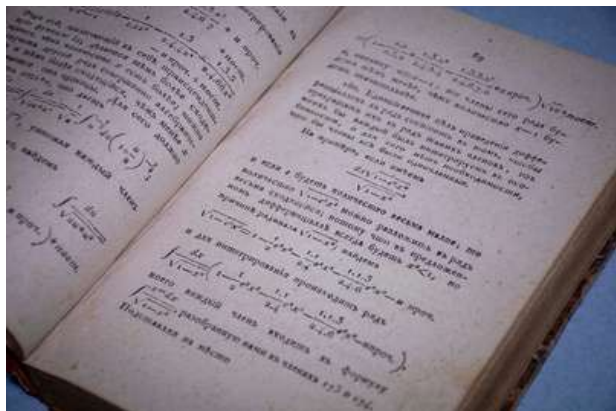

Chaptal J.-A. Elemens de chemie / J. A. Chaptal, Professeur de Chemie a L'Ecole de Sante de Montpellier, Associe a L'Institut National de la Republique Francaise. — Paris : Chez Deterville, 1796.

Видання містить базові знання з неорганічної, органічної, фізичної, аналітичної хімії та інших напрямів хімічної науки. Франкомовне видання.

Жан-Антуан Шаптал (1756–1832) — французький хімік, лікар, промисловець, політичний діяч та професор Політехнічної школи в Парижі.

Тиндаль Дж. Теплота, рассматриваемая как род движения: публичные лекции [12 лекций]; пер. с англ. / Тиндаль Дж.; под ред. и с прим. А. П. Шимкова. — С. Петербург : Изд-во харьковского магазина Е. С. Баллиной, 1864. — 374 с.

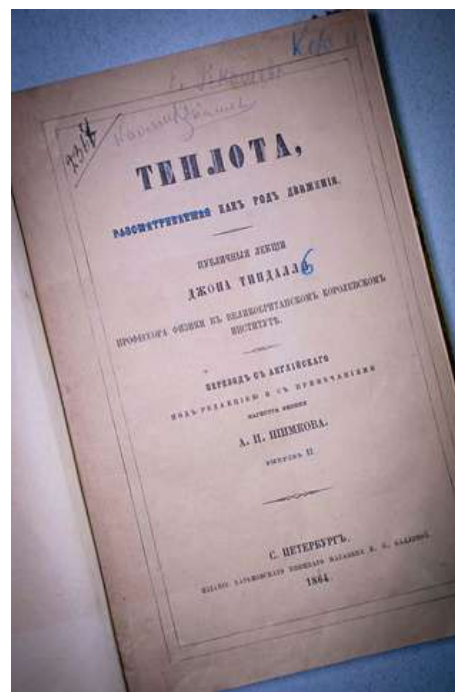
Перше прижиттєве видання професора Тіндаля. Науково-популярні лекції на тему теплоти: трактати про термотехнічну (або статичну) та променисту теплоту.

Джон Тіндаль (1820–1893) — англійський фізик, видатний учений XIX ст., професор фізики в Королівському інституті в Лондоні, автор численних науково-популярних видань з експериментальної фізики.

Лакруа С. Ф. Курс математики: пер. с фр. / С. Ф. Лакруа; пер. П. Смирнова. — Санктпетербург : Типография В. Плавильщикова, 1823. — Ч. 7: Интегральное исчисление. Начальные основания интегрального исчисления. — 1823. — 432 с.

Книга є частиною дев'ятитомної праці «Курс математики», що вважалася однією з найкращих на той час. Видання було дуже популярним і передовим у викладанні математики.

Сільвестр Франсуа де Лакруа (1765–1843) — французький математик, громадський діяч, професор Політехнічної школи в Парижі. Наукові інтереси вченого стосувались математичного аналізу й теорії ймовірностей.

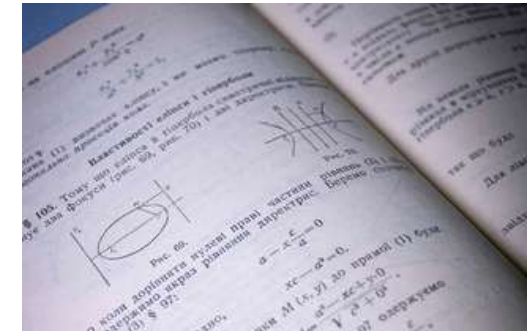
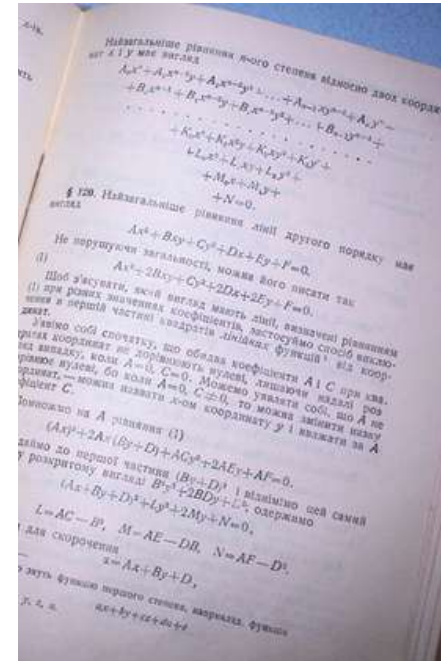
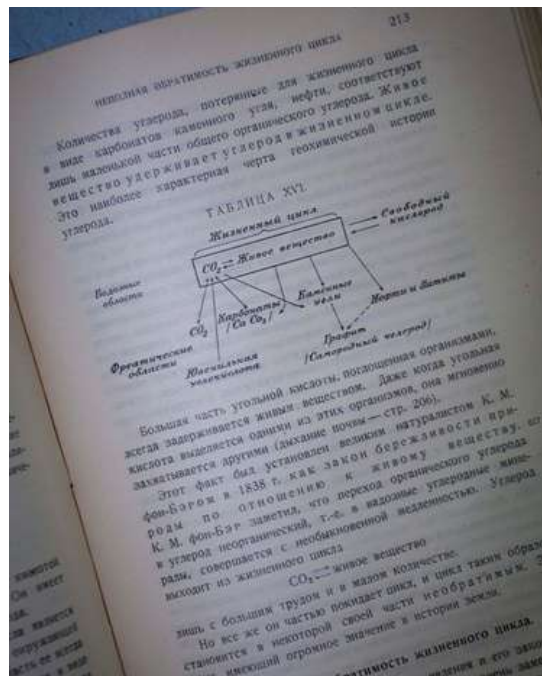

Вернадский В. И. Очерки геохимии. — Москва; — Ленинград : Госиздат, 1927. — 368 с.

Видання є класичним для всіх, хто вивчає геохімію й займається дослідженнями в цій галузі.

Володимир Іванович Вернадський (1863–1945) — видатний учений-природознавець, президент АН України. Його наукові інтереси стосувались природничих наук, сам він став засновником деяких наукових дисциплін, зокрема геохімії, радіогеології та біогеохімії. Розробив учення про біосферу.

Граве Д. О. Аналітична геометрія. — Харків; — Київ : ДНТВУ, 1933. — 307 с.

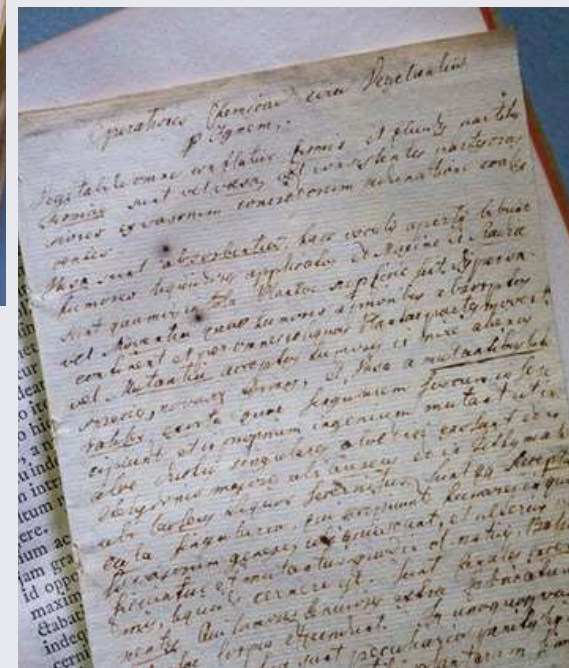
Книга містить найсучасніші на той час матеріали з аналітичної геометрії. Основна частина курсу — теорії ліній та поверхні другого порядку. Матеріал вирізняється легкістю сприйняття та практичністю.

Дмитро Олександрович Граве (1863–1939) — український математик, фундатор першої математичної школи в Україні, професор математики Харківського (1897–1899) та Київського (1899–1939) університетів. Серед його учнів — видатний математик М. П. Кравчук.

ПРОВЕНІЄНЦІЇ

Провенієнція («походження») — спеціальна позначка в документі, яка свідчить про його походження або приналежність. З її допомогою прослідковується історія володіння окремих осіб або інституцій тим чи іншим виданням. Провенієнція може мати вигляд запису від руки або книжкового знаку, як-от печатки, штампу, екслібрису, суперекслібрису, наклейки тощо.

У виданнях фонду рідкісних і цінних документів таких провенієнцій збереглося дуже багато. Хронологічно вони сягають початку XVIII ст., часто трапляються в сучасних виданнях. Мова знаків — українська, російська, латинська, англійська, польська, французька, німецька. Завдяки їм маємо змогу формувати тематичні колекції, відновлювати приватні книжкові зібрання.

ЕКСЛІБРИСИ ТА СУПЕРЕКСЛІБРИСИ

Екслібриси та суперекслібриси — власницькі знаки у вигляді невеличкого графічного зображення і (або) тексту. Більшість екслібрисів мають вигляд відбитка печатки або наклеєного у видання невеличкого клаптика паперу. Суперекслібриси зазвичай являють собою літери, витиснені на корінці книги, — ініціали чи прізвища власників.

Екслібрис німецького видавництва «Fischer`s Technologische Bibliothek»

На задній кришці оправи — суперекслібрис німецької бібліотеки Sammlung Göschen

На задній кришці оправи — суперекслібрис французького видавця Фелікса Мардоче Алкана

Екслібрис науково-популярної серії «Біографії» — видавництва Академії наук

Екслібрис німецької бібліотеки Sammlung Göschen — на передній кришці оправи

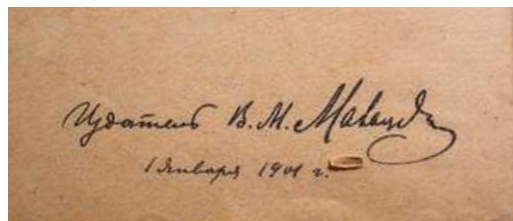
Екслібрис Міжнародної наукової бібліотеки J.Marey La Machine animale

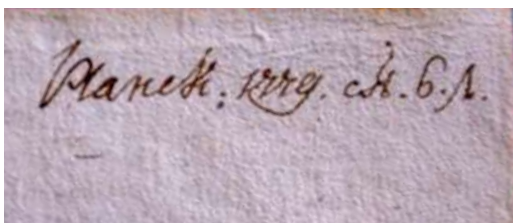
Екслібрис видавництва «Грядущий день»

ВЛАСНИЦЬКІ НАПИСИ АБО АВТОГРАФИ

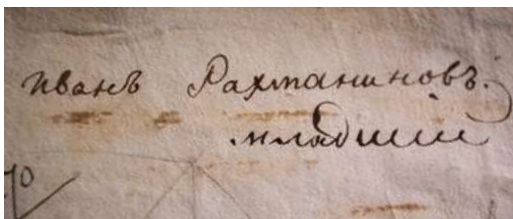
Ще один вид власницького знаку — напис або автограф, зроблений особою, якій належало видання. Зазвичай автографи складаються з імені чи ініціалів та прізвища, ставляться в різних частинах титульної сторінки або на форзаці.

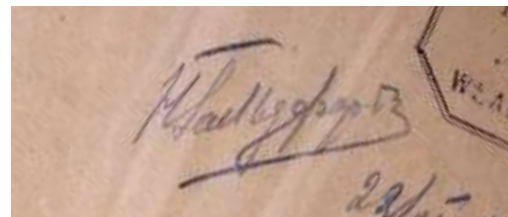
Автограф

Власницький напис

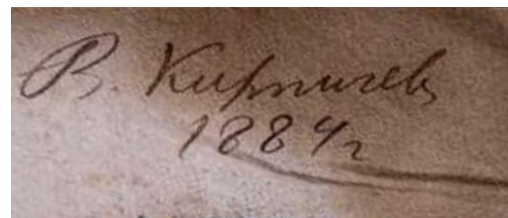
Власницький напис

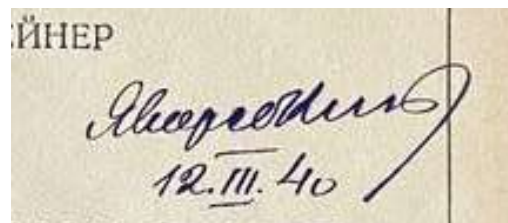
Власницький напис

Власницький напис

Автограф

Власницький напис Яворського, зроблений на титульному листі чорнилами від руки

Власницький напис на титульному листі, зроблений власноруч Моргілевським

ПЕЧАТКИ

Переважно печатка (штамп) вказує на організацію, якій належало видання. Інколи на сторінках одного видання може бути кілька штампів, і тоді можна прослідкувати історію побутування книги: навчальний заклад, бібліотека окремої кафедри чи факультету тощо. Також за допомогою відбитків печатки ми дізнаємось про палітурні майстерні, книжкові магазини, видавництва й друкарні.

Печатка бібліотеки О.П. Бородіна — на титульному аркуші

Штамп бібліотеки Лабораторії поживних речовин КПІ — на титульному аркуші

Печатка КПІ перших років існування — на сторінках, переважно на титульному аркуші

Штамп Головної бібліотеки КПІ ім. Раковського (1923–1927) — здебільшого на титульному аркуші

Штамп Геологічного кабінету КПІ — на сторінках видань, що належали бібліотеці Геологічного кабінету

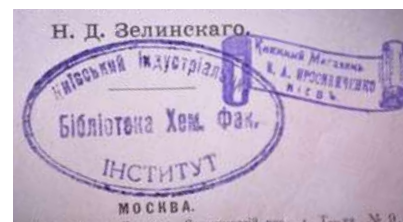
Штамп Видавничої комісії Хімічного Гуртка ім. М. І. Коновалова — на сторінках видань, що продавались Комісією

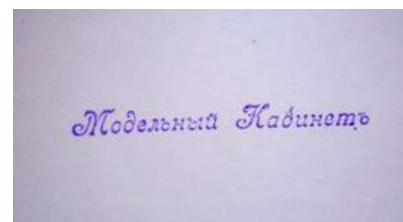
Штамп Металургійної лабораторії КПІ — на сторінках видань, що належали лабораторній бібліотеці

Бібліотечний штамп Київського Індустріального інституту (1934–1944) — на першій і 17 сторінках видань

Штамп бібліотеки Хімічного факультету Київського Індустріального інституту — на першій і 17 сторінках видань

Штамп Модельного кабінету КПІ — на форзаці або титульному аркуші видання, що належало бібліотеці Модельного кабінету

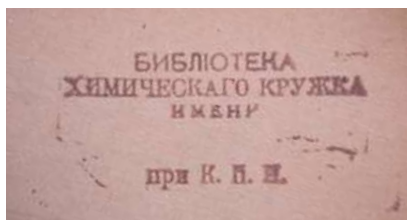
Видавнича марка/печатка Першої друкарні Державного видавництва України — на титульному аркуші

Печатка Наукової книгарні Державного видавництва України — на сторінках видань, зазвичай на першій сторінці

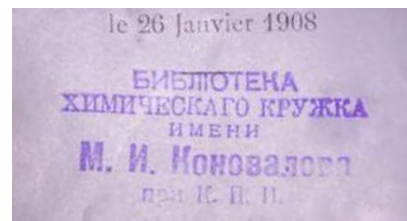
Печатка Наукової книгарні Державного видавництва України — на сторінках видань, зазвичай на першій сторінці

Штамп бібліотеки Хімічного Гуртка КПІ (після 1917 р.) — на сторінках видань

Печатка варшавського відділення французької хімічної компанії L'air Liquide (заснована 1902 р.) під керівництвом М. Ольшанського

Бібліотека Хімічного Гуртка ім. М. І. Коновалова при КПІ (до 1917 р.) — на титульному аркуші

Печатка-екслібрис книжкового магазину В. А. Просяниченка — на титульному аркуші

Печатка-екслібрис бібліотеки М. П. Канівця — зазвичай на форзаці або титульному аркуші

Печатка-екслібрис — на форзаці книги з автографом В. Л. Кирпичова

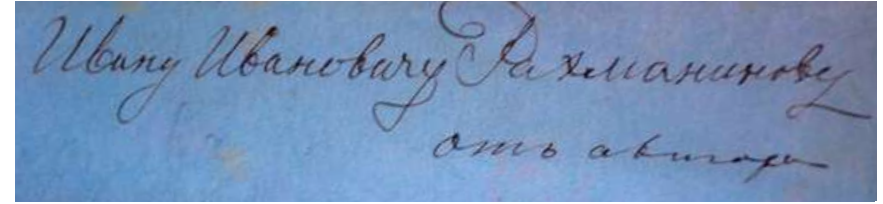

Печатка книжкового магазину І. А. Розова — зазвичай на титульному аркуші

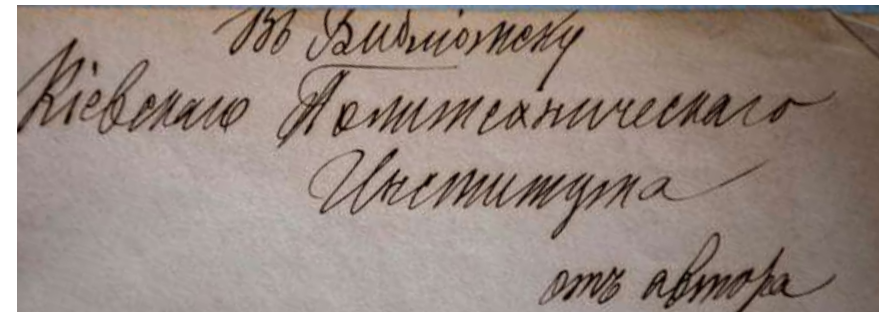

ДАРЧІ НАПИСИ ТА ІНСКРИПТИ

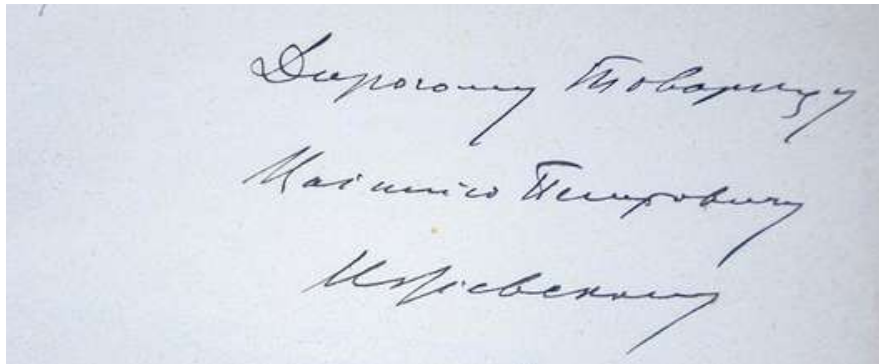
Дарчі написи досить часто можна побачити на сторінках видань. Здебільшого вони належать автору книги, видавцю, книгопродавцю; розташовуються на форзаці або титульній сторінці. Коли автор не просто підписує книгу, а робить посвячення — це інскрипт. Інскрипти переважно трапляються на вільному від тексту або зображень місці (автор сам визначає, в якій частині книги залишити свій напис-посвячення), можуть складатися з великого або невеличкого тексту, малюнків. Завдяки дарчим написам можна прослідкувати соціальні, наукові зв'язки, взаємовідносини дарувальника й тієї особи, якій видання подароване, отримати додаткову інформацію про життя й діяльність видатних учених.

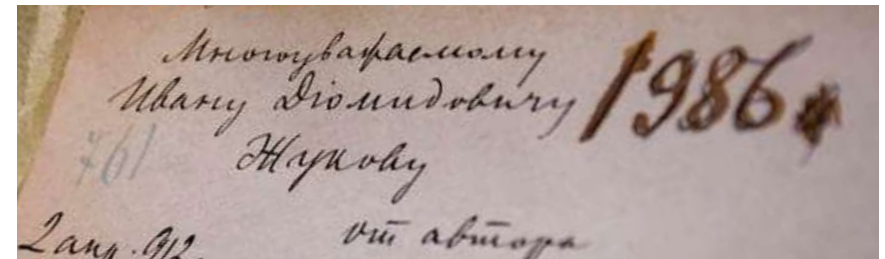
Дарчий напис автора М. Хандрікова Івану Івановичу Рахманінову — ректору й професору Київського університету св. Володимира

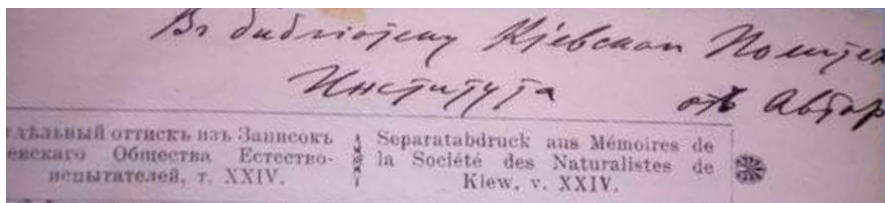
Дарчий напис на книзі, подарованій Бібліотекі КПІ

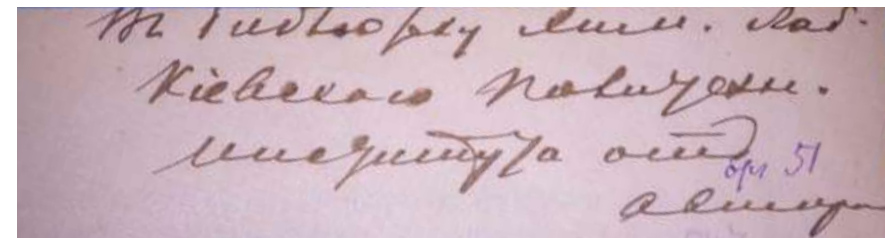
Інскрипт автора В. І. Іжевському

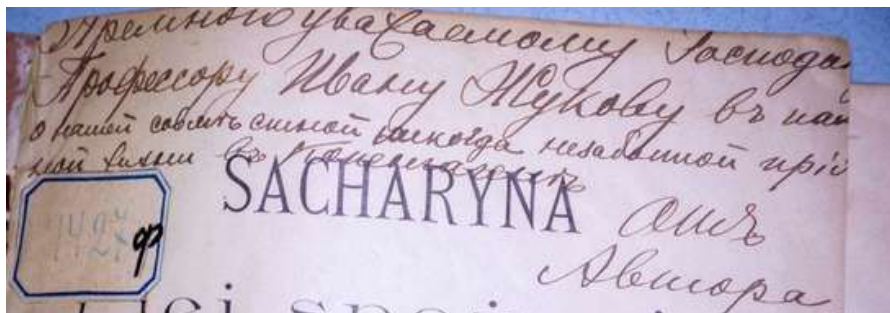
Дарчий напис І. Д. Жукову від автора В. І. Мінаєва

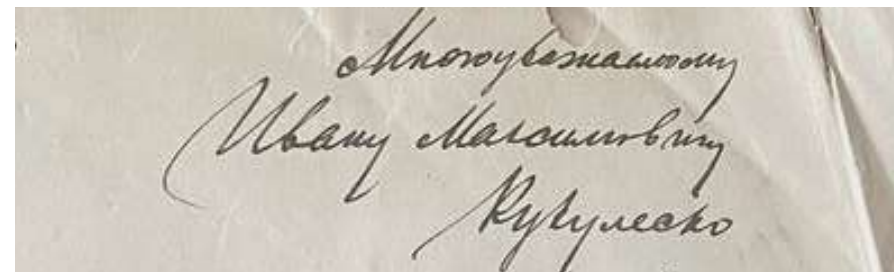
Дарчий напис на книзі, подарованій Бібліотекі КПІ від автора книги

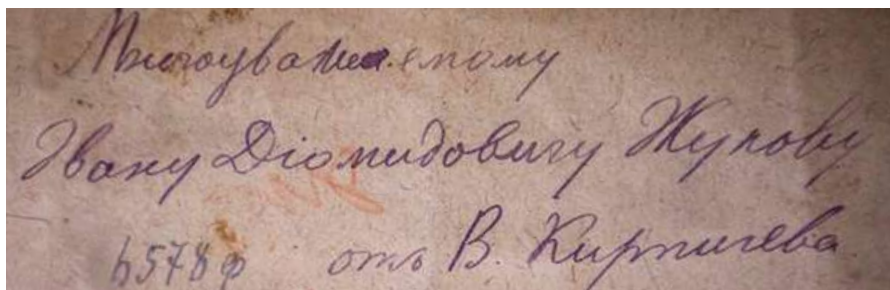
Дарчий напис на книзі, подарованій Хімічній лабораторії КПІ

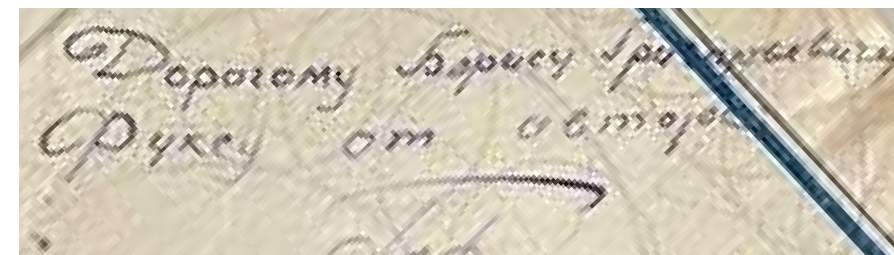
Інскрипт автора Boczkowski Czeslaw I. Д. Жукову

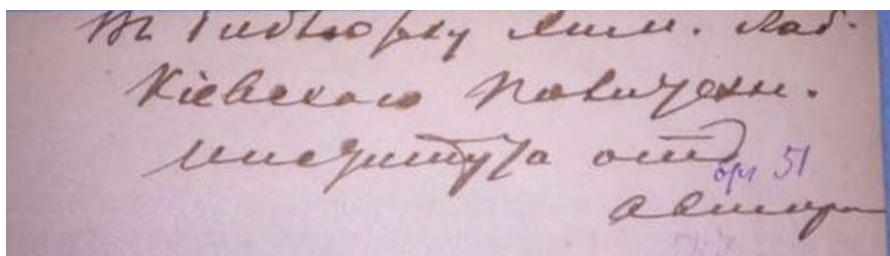
Дарчий напис І. М. Кукулеску — викладачу Київського політехнічного інституту

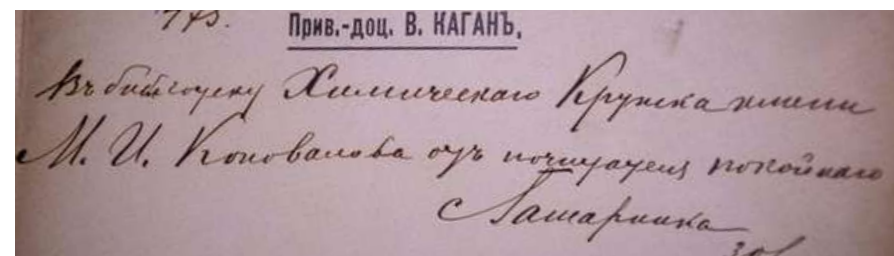
Дарчий напис автора В. Л. Кирпичова І. Д. Жукову — професору, хіміку-технологу

Дарчий напис Годика Е. І., автора підручників та довідників з технічного креслення, Фуксу Б. Г. — інженеру-проектувальнику багатьох київських мостів

Дарчий напис на книзі, подарованій Хімічній лабораторії КПІ

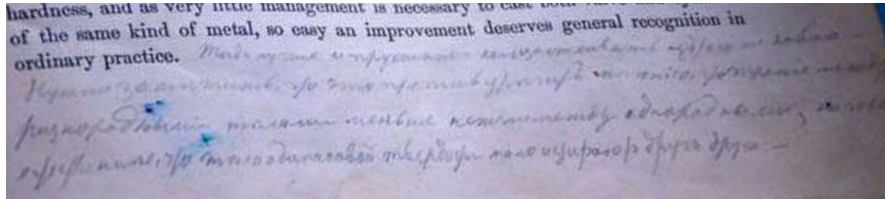

Дарчий напис на книзі, подарованій Хімічному гуртку КПІ

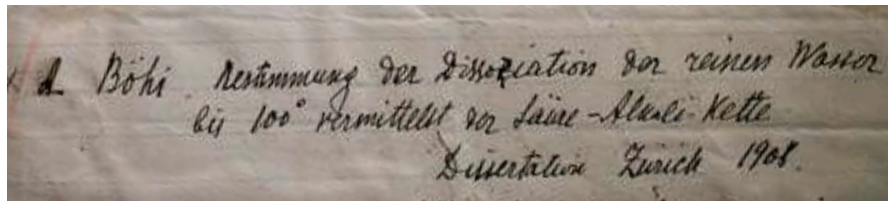

ЗАМІТКИ НА ПОЛЯХ, АБО МАРГІНАЛІЇ

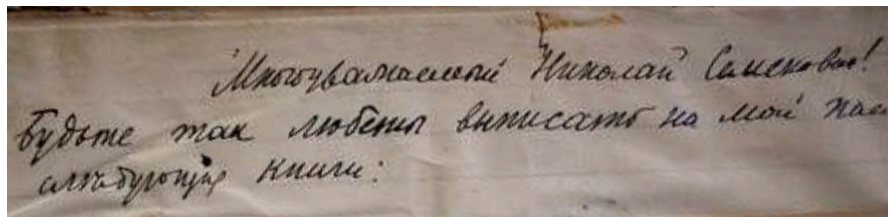
Окрім печаток, власницьких і дарчих написів на сторінках видань лишаються помітки, зроблені від руки, малюнки, умовні знаки. Вони трапляються на форзацах, полях сторінок або просто в тексті. Це маргіналії, що являють собою думки, тлумачення тексту, нотатки, коментарі тощо, пов'язані зі сприйняттям читачем викладеного матеріалу. Є навіть ціла історична наука — маргіналістика, що досліджує такі написи.

«A practical treatise on the steam engine»

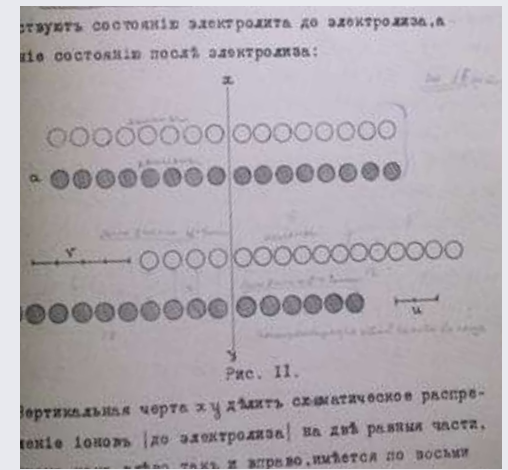
Книга дезидератів Хімічного відділення КПІ

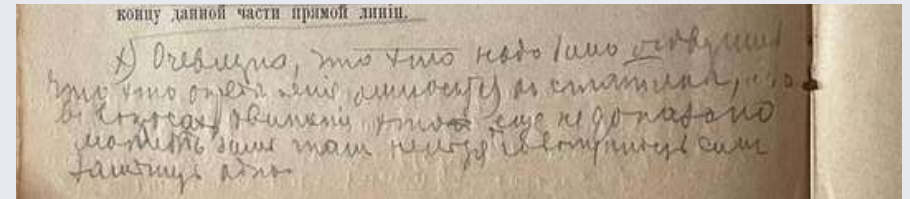
Книга дезидератів Хімічного відділення КПІ

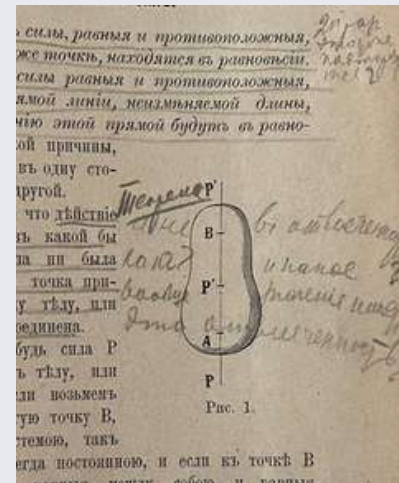
Книга дезидератів Хімічного відділення КПІ

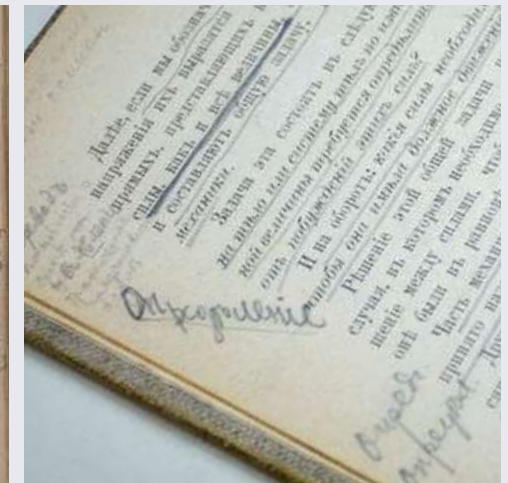
Курс лекцій з фізики та хімії

«Статика» Луї Пуансо, помітки на полях

«Статика» Луї Пуансо, помітки на полях

УДК 094:027.7:[378.6:62«КПІ»]
Р49

DOI: 10.20535/librarykpi.rareditions.2023

Р49 Рідкісні та цінні видання Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» [Електронний ресурс] / уклад.: М. Мірошніченко та ін. ; літ. ред. Ю. Корян ; верстальник-дизайнер А. Хоменко ; фотограф Є. Зуєва ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». — Електронні текстові дані (1 файл: 46,3 МБ). — Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. — 46 с.

ISBN 978-966-990-086-9

Видання присвячено рідкісним і цінним документам Бібліотеки КПІ. У книзі представлені як документи з історії університету, так і унікальні книжкові пам'ятки — підручники з технічних дисциплін, наукові збірки та монографії видатних учених із різних галузей знань, енциклопедичні та довідкові видання, історичні нариси розвитку наук, а також пам'ятки поліграфічного мистецтва. Видання підготовлено до 125-річчя від дня заснування Київської політехніки — однієї з найстаріших вищих технічних шкіл України.

ISBN 978-966-990-086-9

© КПІ ім. Ігоря Сікорського
© Науково-технічна бібліотека
ім. Г. І. Денисенка

Науково-популярне видання

Рідкісні та цінні видання

Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Укладачі

Марина Мірошніченко
Олена Кобець
Олександра Родигіна
Людмила Гунько
Оксана Дигас
Ірина Литвиненко
Олена Кочубей

Літературний редактор
Юлія Корян

Верстальник-дизайнер
Анна Хоменко

Фотограф
Євгенія Зуєва

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія ДК No 5354
від 25.05.2017 р.
Видавництво «Політехніка» КПІ ім. Ігоря Сікорського
вул. Політехнічна, 14, корп. 15, 03056, м. Київ
тел. (044) 204-81-78

Поз. 23-8-001

Ліцензія Creative Commons «Attribution-ShareAlike» («Атрибуція — На тих самих умовах») 4.0 Всесвітня